

LUM.

LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN | NR 5 | 2020

Konstskatt gömd på hemlig plats

RQ20 i hamn trots pandemin

Ambulanspraktik mellan liv och död

Modedoktorn

- PÅ VÄG UT UR AKADEMISK MANSFÄLLA

Universitetets konstskatt lyfts fram ur gömmorna

LU:s konstsamling är i världsklass och värd hundratals miljoner. Men många av de mindre värdefulla tavlorna står idag gömda på vindar och i källarförråd.

– Med satsningen ”När samlingar väcks till liv” och ett nytt öppet magasin vill vi lyfta konstsamlingen och göra den mer tillgänglig, säger Annie Lindberg, konstantendent och tf chef för Skissernas Museum.

Iklädd vita handskar lyfter Annie Lindberg försiktigt ner en tavla inne i Biskopshuset och bär den genom 1600-talsrummet.

– Ibland får jag inte fundera för mycket på vad jag håller i händerna, det kan vara värt miljontals kronor, säger hon.

VÄGGARNA PRYDS AV STILLEBEN av frukt, lena persikor och vindruvor som nästan lyser inifrån och snötäckta landskap mot rosa vinterhimmel. Allt i guldram. Här och var syns ett kranium eller en insekt som kryper över frukten. Det målades för att påminna om som livets förgänglighet – tanken på livet efter döden var ständigt närvarande under 1600-talet.

– Det är något häftigt i uppdraget att ”bevara samlingen för all evig tid”, säger Annie Lindberg.

Hon ställer ner tavlan på golvet. På sina många uppdrag runtom universitetet hanterar hon konst från 1400-talet till idag. Det finns runt 3000 verk i alla stilar. Samlingen är i världsklass, även om kvaliteten på konstverken varierar från Anders Zorn och Carl Fredrik Hill till halvdana målningar av okända konstnärer. ►

Annie Lindberg ansvarar för LU:s konstsamling som man kan se delar av i Gamla Biskopshuset och runt om på universitetet. Men en stor del av samlingen finns i ett magasin på hemlig adress.

► – Nu arbetar jag med att skaffa mig överblick och planerar för konsten i Kungshuset och Universitetshuset, säger Annie Lindberg.

När renoveringen av Kungshuset är klar kommer tavlor av Tora Vega Holmström hänga där tillsammans med andra moderna målare. I Universitetshuset kommer det att se ut ungefär som tidigare med stora, äldre traditionella verk. På tredje våningen återuppstår galleriet, i enlighet med arkitekten Helgo Zetterwalls ursprungstanke.

– Här vill vi visa temporära utställningar från universitetets samling, och varva dem med utställningar från Galleri Pictura.

ANNIE LINDBERG har nu två jobb samtidigt: konstintendent och tillförordnad chef för Skissernas Museum, efter att Patrick Amsellem lämnat Lund för att bli chef för Statens konstråd. Men hon verkar inte pressad, utan säger bara att hon gör så mycket som möjligt med de resurser som finns. "När samlingar väcks till liv" ser hon som ett långsiktigt hjärteprojekt.

– Konstsamlingen är universitetets visuella minne som berättar historien. Det känns väldigt roligt att få ta sig an den, säger hon och drar med lugna rörelser ut lådan till ett gammalt dokumentskåp där tecknade porträtt ligger prydligt staplade på varandra.

Just de här bilderna förvaras väl, men det finns risk att konst som förvaras i alla möjliga utrymmen på universitetet skadas av

Vissa av konstverken som Annie Lindberg ansvarar för förvaras i ett dokumentskåp, andra hänger i ett magasin.

fukt, mögel eller oförsiktiga flyttar. Därför har det nu bestämts att den konst som inte är upphängd runtom på campus ska samlas i ett nytt magasin. Där kommer även de skånska arkeologiska samlingarna som Historiska museet ansvarar för att finnas. Placeringen är ännu inte bestämd.

– Det ska bli ett öppet magasin där allmänheten, konststudenter och skolklasser ska kunna boka visningar, säger Annie Lindberg.

NÄR DET NYA MAGASINET fått en adress ska det startas en donationskampanj för att finansiera det. Men redan idag finns ett magasin som dock inte kan ta emot besökare. Det ligger på hemlig adress och LUM får följa med Annie Lindberg dit, mot löfte att inte röja platsen.

– Jag vill gärna behålla lite av mystiken och det finns värdefulla grejer här, säger hon när hon larmar av och öppnar dörren till något som liknar en hangar.

Där inne trängs allt från kubistiska skulpturer i människostorlek, rullar med teckningar, stora moderna tavlor och mängder av porträtt. Det går nästan att höra historiens vingslag under det höga taket. I vanliga fall cyklar Annie Lindberg hit och arbetar sedan ensam här.

– Jag får en känsla av att få träda in en annan värld när jag kommer hit, säger hon. Fast helt ensam är hon inte. En mäktig, guldramad gubbaparad av professorer, rektorer, kungar och andra högdjur blickar ned på oss.

– Jag brukar skoja om att de är mina vänner. Tänk om de kunde prata med mig...

Det nya magasinet ska också knyta studenter och forskare i konstvetenskap närmare samlingen. Och det är viktigt att det är en långsiktig lösning.

– Konstsamlingen behöver hitta hem. Risken att verk skadas eller förstörs är som störst när den flyttas, säger Annie Lindberg.

**TEXT: JENNY LOFRUP
FOTO: KENNET RUONA**

REDAKTION

Jenny Loftrup
redaktör
046-222 95 90
jenny.loftrup@kommunikation.lu.se

Maria Lindh
bitr. redaktör
046-222 95 24,
maria.lindh@kommunikation.lu.se

Petra Francke
journalist och formgivare
046-222 03 16,
petra.francke@kommunikation.lu.se

Åsa Hansdotter
journalist medicin
046-222 18 87
asa.hansdotter@med.lu.se

Johan Joelsson
journalist naturvetenskap
46 222 71 86
johan.joelsson@science.lu.se

Louise Larsson
journalist ekonomi
046-222 08 44
louise.larsson@ehl.lu.se

Gisela Lindberg
journalist humaniora och teologi
046-222 72 33
gisela.lindberg@kansliht.lu.se

Kristina Lindgärde
journalist LTH, samhällsvetenskap
046-222 07 69
kristina.lindgarde@kansli.lth.se

Caroline Runéus
ansvarig utgivare
076-130 86 09
caroline.runeus@kommunikation.lu.se

Adress: LUM, Lunds universitet,
Box 117, 22100 Lund

Internpost: Hs 22

E-post: lum@lu.se

LUM på nätet: www.lu.se/lum

Annonser: tomat annonsbyrå, www.tomat.se
tel 046-13 74 00, e-post info@tomat.se

Prenumerationer: Anställda vid LU får LUM gratis. För prenumeration kontakta Eva Andersson@kommunikation.lu.se, tel 046-222 70 10.

Adressändring: Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: TMG Tabergs

Nästa LUM: Manusstopp: 30 november.
Utkommer: 17 december.

ISSN: 1653-2295

Omslag: Modevetaren Philip Warkander.
Foto: Kennet Ruona.

LUM.

LUNDS UNIVERSITETS MAGASIN

Lunds universitets magasin LUM utkom första gången 1968. Det når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 7.700 exemplar och utkommer med 6 nummer per år.

smakprov.

6 RQ20 inne på sluttampen

Trots coronapandemin har den stora forskningsutvärderingen RQ20 kunnat genomföras, även om de internationella bedömarbesöken fick ske på distans. Nu sammanställs utvärderingen som kommer att presenteras runt årsskiftet.

12 Modevetare utan akademisk tradition

Intresset för estetik som ett sätt att kommunicera i vardagen förde in Philip Warkander på modevetenskap, som han blev den förste i landet att doktorera i. Men det hindrar honom inte från att ibland tvivla på sitt ämne.

16 Quinoa – hudens bästa vän

Malin Sjö är livsmedelsforskaren som påbörjade en lång innovationsresa sedan hon upptäckt att stärkelse från quinoa kan fungera sällsynt bra som ingrediens i hudkräm. Nu har hennes lilla bolag blivit uppköpt av ett amerikanskt jätteföretag.

18 Praktik på liv och död

Ingen dag är den andra lik inom ambulanssjukvården – personalen vet aldrig vad som väntar. LUM åkte med ambulansen under en dag när den blivande ambulanssjuksköterskan Rasmus Eltén gjorde praktik i Helsingborg.

24 Ödlor lösning på evolutionsgåtor

Evolutionbiologen Nathalie Feiner hyser en stark kärlek till ödlor. De kan inte bara hjälpa henne att lösa evolutionära gåtor, något som hon nyligen fått flera stora anslag för – hon träffade även sin man genom ödlorna!

RQ20:

Väl utvärderad forskning trots bedömarbesök på distans

RQ20. Spetsforskningen kräver ständigt arbete och förnyelse!

Det konstaterar Mats Benner och Freddy Ståhlberg efter att ha gått igenom såväl självvärderingar som bedömarrapporter. Forskningsutvärderingen RQ20 går nu in på upploppet och hittills ser resultaten bra ut.

– Men inte en chans att man kan luta sig tillbaka bara för att man är världskänd som excellent, säger Mats Benner.

Mats Benner och Freddy Ståhlberg har tillsammans med projektkoordinatorn Malin Bredenberg gått igenom de 32 ämnespanelrapporter som är baserade på lika många självvärderingar, och tycker att självvärderingarna stämmer hyfsat väl överens med bedömarrapporterna. Mats Benner och Freddy Ståhlberg berömmar fakulteterna för att de varit så öppna och ärliga i sina självvärderingar, och de tycker också att alla rapporter, såväl de interna som externa, är mycket välskrivna.

– Man har verkligen tagit dessa uppdrag på allvar. Och det är vi mycket glada över.

MEN FRÅGAN ÄR om inte projektledarna är allra gladast över att RQ20 överhuvudtaget har kunnat genomföras. Det finns andra lärosäten som la ner sina utvärderingar när pandemin bröt ut tidigt i våras. I Lund ställde man om och behöll de planerade platsbesöken, men gjorde dem digitala.

– Så klart förlorade bedömarerna känslan för miljön, men de fick så mycket ut av samtalen och dialogerna över skärmen att det var mer än värt det, säger Freddy Ståhlberg.

Daniel Göransson, en av de digitala hjältarna, ser till att tekniken i dialogerna fungerar mellan de externa bedömarerna och vicerektor Stacey Ristinmaa Sörensen (längst ner till vänster på skärmen) och rektor Torbjörn von Schantz (uppe till höger). Här handlar det om stora och tvärvetenskapliga forskningsområden.

Projektledarna ger koordinatorena, såväl projektets egen som fakulteternas och teknikerna vid LU Konferens, en stor eloge. De är de verkliga hjältarna, som har fått det organisatoriska och allt digitalt stöd att fungera. Ett stort jobb hade riskerat att gå förlorat om man tvingats skjuta upp utvärderingen.

– Självvärderingar är färskvara och hade inte tålt att ligga och vänta.

Den slutgiltiga bedömarrapporten är inte klar, men så här långt kan projektledarna konstatera att Lunds universitet håller måttet som ett bra internationellt universitet – utan undantag. Man konstaterar att en del ämnen har olika förutsättningar och villkor. Det finns vidare en del miljöer som är små, kanske för små för att på egen hand uppnå den kritiska massa som god forskning är beroende av. Den externa finansieringen och

beroendet av den slår hårt mot den mindre gynnade forskningen och där råder också stora variationer.

– Man frågar sig var LU står när det gäller externfinansiering. Finns det någon samlad riktning eller åsikt? säger Mats Benner.

Likaså finns ett stort intresse för tvärvetenskap och bedömarna frågar sig vem som har ansvaret för den.

RAPPORTERNA INNEHÅLLER ÖVERLAG fler frågor än svar, bland andra hur man ersätter eldsjälar, hur man ser till att trygga återväxten när toppforskare flyttar till andra lärosäten eller pensioneras. Det är frågor som egentligen hör hemma i någon av de fem tvärgående panelerna som det arbetas intensivt med just nu. I dessa tas sådant som ledarskap, rekrytering, styrning, organisation, samverkan och infrastruktur upp.

– Att man redan i ämnespanelerna tar upp rekrytering visar hur viktig och stor den frågan är, säger Freddy Ståhlberg.

Bedömarna som har gått igenom policies och andra styrdokument pekar också på vikten av diversitet – att arbeta aktivt och inte slumpmässigt med det. Mats Benner anar en önskan hos bedömarna om mer proaktivitet inom det området.

Till de 32 ämnespanelerna hör 161 utvärderingsenheter och dessa har nu i och med att bedömrapporternas resultat nått dem, fått ytterligare ett uppdrag.

– De ska på en A4-sida ange mellan tre och fem förbättringspunkter inom sina enheter som är möjliga att genomföra rätt så omgående, säger Freddy Ståhlberg.

VAD SOM SEDAN ÅTERSTÅR innan RQ20 går i mål är att avsluta arbetet med de tvärgående panelerna och invänta bedömnars rapporter kring dessa. Den slutgiltiga rapporten förväntas bli klar till årsskiftet, vilket innebär att RQ20 håller sig till 2020.

– Men med efterarbetet så tar det nog en bit in på det nya året innan rapporten kan presenteras i sin helhet, tror projektledarna.

Fortsätt att följ arbetet med RQ20 på projektets blogg: <https://rq20.blogg.lu.se>

TEXT & FOTO: MARIA LINDH

Enkäter om vårens distansundervisning:

Kvinnor anpassar sig lättare till digitala studier

UTBILDNING. Tekniken har ännu inte kommit så långt att den kan ersätta den värdefulla återkopplingen mellan lärare och studenter, vilket går ut över både undervisning och studier.

Det konstaterar Torgny Roxå och Per Warfvinge som gått igenom ett stort enkätmaterial från studenter och ett mindre från lärare vid LTH om hur pandemin påverkat dem under våren.

Det handlar om 3 500 kursutvärderingar från mars till och med maj som nu kan jämföras med de 11 500 utvärderingar som gjordes motsvarande period under åren 2017 till 2019.

– Generellt visar det sig att studenterna är lite mindre nöjda med feedbacken och kommentarer kring kurserna. De hade svårare att förstå målen och förväntningarna på dem, säger Torgny Roxå, universitetslektor vid Centre for Engineering Education på LTH.

CHEFEN FÖR SAMMA CENTER, Per Warfvinge, professor i kemiteknik, menar att studenterna alltid gett låga poäng på feedback och tydlighet och att pandemin har försämrat resultatet ytterligare. Torgny Roxå inflikar dock att sedan 2003, då utvärderingarna började, har trenden varit positiv. Förutom i år då.

På frågan om studenterna har upplevt studierna som jobbigare och mer pressande under våren blev snittsvaret fördelat på alla studenter "nej".

– Men när man tittar närmare ser man att de manliga studenterna tycker att det har varit jobbigare med högre

press medan de kvinnliga studenterna inte tycker det, säger Torgny Roxå.

Vad kan man dra för slutsatser av det?

– Det verkar ju som om de kvinnliga studenterna har anpassat och organiserat sig bättre till de digitala hemstudierna, säger Per Warfvinge,

Kan det vara så att LTH:s studiemiljöer inte passar så bra för kvinnor?

– Det går inte att säga något om utifrån det här materialet.

Betydelsefullt i sammanhanget är att kommunikationen studenterna emellan går förlorad när man sitter ensam hemma och pluggar. Därför, menar Per Warfvinge, är det viktigt att hjälpa studenterna att bygga starka studienätverk.

NÄR DET GÄLLER slutsatserna av enkäten till lärarna så bygger den på hundra enkätsvar och sju intervjuer.

– Lärarna är mest bekymrade över att de inte kan följa studenterna och att det blir svårare att återkoppla på deras behov, säger Torgny Roxå som tillsammans med Katarina Mårtensson vid AHU (Högskolepedagogisk utveckling) har analyserat enkätsvaren och intervjuerna.

Lärarna går också miste om återkopplingen på den egna undervisningen. De märker inte om studenterna inte hänger med eller om det blir något annat fel.

– Dagens teknologi tillåter inte den täta interaktion mellan lärare och studenter och mellan studenterna som det finns behov av. Där är vi inte än, fastslår Per Warfvinge.

MARIA LINDH

– Vi vill ge forskarna förutsättningar att navigera i universitetsvärldens labrynter – karta, kompass och ficklampa! säger projektledare Åsa Thormählen (längst bak i bild). Forskarna Oonagh Shannon (främst) och Emma Kritzberg håller med.

LU prisat i förväg inom HR – nu krävs snabba förbättringar

ARBETSMILJÖ. Universitetet har fått en ny utmärkelse! HR Excellence in Research Award visar att LU följer den europeiska stadgan och kommer att förenkla för forskarna när de söker anslag. Men för att behålla certifieringen krävs förbättringar på åtta punkter inom två år.

– Jag brukar jämföra det med Obamas fredspris – vi har fått certifieringen i förhoppningen om vad vi ska åstadkomma, säger projektledare Åsa Thormählen.

Certifieringen innebär att forskare slipper lägga tid på att specificera hur LU arbetar med exempelvis jämlikhet, forskningsetik och arbetsmiljö i ansökningar om anslag.

Stämpeln HR Excellence in Research räcker. Det finns också vissa EU-medel som man inte kan söka utan certifieringen. Men det viktigaste är inte att få stämpeln.

– Forskarnas arbetsvillkor står i centrum och de frågor vi valt att gå vidare med i handlingsplanen baseras på intervjuer med 80 LU-forskare, säger Åsa Thormählen.

Gunilla Thylander ledde projektet fram till certifieringen i slutet av september och har nu återvänt till sitt jobb som personalchef på Naturvetenskapliga fakulteten. Nu ska Åsa Thormählen samordna arbetet med att förbättra forskarnas arbetsvillkor som ska avrapporteras till EU om två år. Projektledarna hade räknat med att behöva komplettera sin ansökan, men den godkändes direkt.

– Det är lika delar lycka och skräck, eftersom beslutet om certifieringen kom tidigare än väntat. Det är mycket att göra på två år. Men det måste ju gå, säger Åsa Thormählen som nu letar efter åtta projektledare som kan ansvara för varsitt delprojekt.

Ett kriterium för att ett område skulle komma med i handlingsplanen var att det skulle vara möjligt att genomföra förbättringar inom två års tid.

EN AV DE FORSKARE som intervjuades i projektet var Emma Kritzberg, professor i biologi och studierektor för forskarutbildningen på Biologiska institutionen. Hon är extra intresserad av att utveckla handledarrollen och lyfta fram fortbildning och karriärutveckling.

– Vi gör så mycket som vi inte är tränade för. Handledarkursen som finns idag är bra men det krävs mer – vi behöver få tillfällen till att reflektera.

EMMA KRITZBERG och Oonagh Shannon, docent i infektionsmedicin, menar att det finns en övertro på open doors-mentaliteten inom akademien, både när det gäller doktorander och handledare och forskare som ska stötta varandra inom en arbetsmiljö. Att doktorander förväntas knacka på hos sina handledare när de behöver hjälp istället för att använda mer formaliserade system är inte bara positivt.

– Draget till sin spets är det ett sätt att abdikera från en del av sitt handledaransvar – det att ha en idé med utbildningen som man aktivt driver, säger Emma Kritzberg.

Istället blir det upp till doktoranden att avkoda hur de kommer vidare. Det leder till ojämlikhet – en ung person som kommer från mer hierarkiska forskarkulturer, exempelvis Kina, kanske aldrig knackar på dörren.

OONAGH SHANNON LEDER en forskargrupp på Medicinska fakulteten och har arbetat en del med introduktionen av forskare, något som är extra relevant för de internationella. Hon är också engagerad i etikfrågan.

– Vi drivs av vår etik och den är väldigt personlig. Vi behöver återkomma till den även efter utbildningen, den får för lite tid idag. Det finns många negativa fall med katastrofala följder.

När det gäller HR Excellence in Research

Award är etikområdet den enda punkten i handlingsplanen som redan är i gång – en etikkurs online för doktorander är framtagen, men nu ska även en för alla andra tas fram. Många forskare lyfte i intervjuerna att de ville ha stöd i och bli bättre på forskningskommunikation, vilket kommer resultera i något slags kurspaket.

EN GRUPP som många pratade om var biträdande universitetslektorer, de så kallade "BULarna".

– BULarna efterlyser kompetens- och karriärutveckling, säger Åsa Thormählen och tillägger att LU har satsat på karriärkoncept för doktorander och yngre post-docs de senaste åren.

Oonagh Shannon menar att det behövs mer tid för reflektion och pauser för att fatta beslut med integritet om sin karriär – inom eller utom akademien.

– Det är lätt att nagla sig fast i akademien. Men fler helikopterbilder över karriärvägar och möjligheter att utveckla professionella kompetenser hade gjort det lättare att lyfta blicken.

BÅDE OONAGH SHANNON och Emma Kritzberg är glada över att LU har fått utmärkelsen HR Excellence in Research Award och ser det som en drivkraft.

– Nu har vi något att leva upp till! Det är jättebra med en morot, säger Emma Kritzberg.

**TEXT & FOTO:
JENNY LOFTRUP**

HANDLINGSPLANEN – DETTA SKA VARA PÅ PLATS INOM TVÅ ÅR:

1. En etikkurs online för alla
2. En översikt över god forskningspraktik och hur lagar följs
3. Forskarna ska erbjudas stöd och träning i forskningskommunikation
4. All information om anställningsvillkor ska göras tillgänglig på engelska
5. Rekryteringsprocesserna ska tydliggöras
6. Introduktionsprocessen för nya forskare ska tydliggöras
7. Kompetensutvecklingsbehov ska genomlysas och handledarrollen tydliggöras
8. Karriärutvecklingsinsatser ska vidareutvecklas

Många vill bli prorektor

LEDNINGSREKRYTERING. Ett trettiotal personer har sökt eller nominerats till prorektor. Av dessa har rekryteringsgruppen valt ut nio att intervjua i en första omgång. Bland dem finns en extern kandidat, Martin Malmsten, professor vid Köpenhamns universitet. Övriga är interna och det är de fem professorerna Agnes Andersson Djurfeldt, Lena Neij, Annika Mårtensson och Karin Hal, samt de fyra lektorerna Kristina Eneroth, Lena Eskilsson, Anna Lyrevik och Maria Persson.

I november är det universitetskollegiets tur att höra de kandidater som rekryteringsgruppen valt ut för djupintervjuer.

Ny ledning för LTH

PÅ NYA POSTER. Annika Olsson och Heiner Linke blir LTH:s nästa rektor och prorektor. Annika Olsson är professor vid Förpackningslogistik på LTH och idag även Campus Helsingborgs rektor. Heiner Linke är professor vid Fasta tillståndets fysik. Vid årsskiftet ersätter de nuvarande rektor Viktor Öwall och prorektor Annika Mårtensson.

På Ekonomihögskolan föreslås Mats Benner, professor i företagsekonomi, till ny dekan och Maria Stanfors, professor i ekonomisk historia, till prodekan.

Fem nya miljoner till Scholars at Risk

SOLIDARITET. LU är medlem i Scholars at Risk och SAR-Sverige som har fått stöd från Riksbankens Jubileumsfond med ytterligare fem miljoner kronor. Medlen kan sökas för att delfinansiera mottagande av SAR-forskare inom humaniora och samhällsvetenskap. För LU betyder detta tillgång till ytterligare medfinansiering för att ta emot nya hotade forskare. Just nu är LU värd för två SAR-forskare.

Scholars at Risk är ett internationellt nätverk som uppmärksammar inskränkningar av akademisk frihet. Genom SAR kan forskare vilkas akademiska frihet hotas få en tillfällig akademisk fristad vid ett utländskt lärosäte.

Nystart för Mellanösternstudier efter omorganisationen

TVÄRVETENSKAP. Karin Aggestam, professor i statsvetenskap, tar över rodret för Centrum för Mellanösternstudier, CMES. Hon har ägnat en stor del av sitt yrkesliv åt Mellanöstern, som hon menar påverkar stora delar av världen, även Europa.

– Regionen konfronteras med flera stora utmaningar såsom klimatförändringar, demografi, migration, krig, ekonomisk och politisk utveckling, säger hon.

Det har varit lite skakigt kring centret under de senaste två åren i samband med utmaningen att flytta in och integrera centret i den samhällsvetenskapliga fakulteten.

– Nu hoppas vi att denna process snart når sitt slut så att nystarten av CMES 2.0 kan inledas i början av 2021, säger Karin Aggestam.

Hon ska leda centret tillsammans med Ronny Berndtsson, professor i vattenresurslära som varit t.f. föreståndare under flera år. De var båda med och planerade för centrets tillkomst 2007.

– Redan då såg vi vikten av att skapa en fysisk mötesarena för tvärvetenskapligt forskningssamarbete om Mellanöstern. För ett stort, ledande universitet som Lund är det strategiskt viktigt att bedriva Mellanösternforskning av hög internationell kvalitet, säger hon.

Att samhällsrelevansen på forskningen är hög är viktigt för Karin Aggestam. Den menar hon ska uppnås genom dialog, synlighet och inte minst kommunikation.

– Vi ska bland annat ha en aktiv och varierad seminarieverksamhet, med både LU-interna och publika deltagare, men också bredda oss digitalt genom sociala medier och bloggar för att bistå forskarna med att

Karin Aggestam är ny föreståndare för Centrum för Mellanösternstudier och ska leda centret tillsammans med Ronny Berndtsson.

föra ut deras senaste forskningsresultat.

Vid CMES finns också det strategiska forskningsområdet Middle East in the Contemporary World (MECW). Inom ramen för det planeras utlysningar bland annat för tvärvetenskapliga projekt och strategiska satsningar samt bidrag riktade främst till yngre forskare och doktorander.

Karin Aggestam ser huset på Finngatan, där CMES har sin placering, som ett centralt nav. Alla forskare som får bidrag kommer att ha dubbel institutionstillhörighet, det vill säga vara fysiskt placerade både vid CMES och sin hemmainstitution.

– Vi vill vara en inkluderande forskningsmiljö, där viktiga och kraftfulla samarbeten och nya idéer kan ges utrymme. En fysisk arena och mötesplats för forskare över fakultetsgränserna! säger hon.

Karin Aggestam tillträdde sin nya tjänst som föreståndare för CMES den 1 oktober.

TEXT & FOTO: MARIA LÖFSTEDT

KARIN AGGESTAM

Karin Aggestam är professor i statsvetenskap, tidigare Pufendorf-professor och föreståndare för freds- och konfliktforskning vid LU. Hon är även hedersprofessor vid University of Queensland, adjungerad professor vid Monash University, Australien, och ledamot i Utrikesdepartementets antagningsgrupp och Stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond.

Hennes avhandling handlade om fredsförhandlingarna i den israelisk-palestinska konflikten under 1990-talet. Hon har även varit verksam som Sveriges nationella representant och analyschef i den internationella observatörsstyrkan, TIPH, i Hebron på Västbanken.

Studentinflytandet ser bättre ut på papper än i verkligheten, menar Ella Sjöbeck.

Ojämn nivå på kvalitetssäkring av utbildningen

UTBILDNING. Studenterna är inte nöjda med universitetets system för kvalitetssäkring av utbildningen.

– De håller inte den höga och jämna kvalitet som vi skulle önska, säger LUS:s vice ordförande Ella Sjöbeck.

Det handlar om den nationella granskningen av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete som de flesta fakulteter är inblandade i just nu. UKÄ har angett sex bedömningsområden och i våras hölls ett antal workshops vid LU om hur dessa punkter ska tolkas och hanteras. Åsa Ekberg, avdelningschef vid Projekt och planering, är projektledare.

– Att vi har utbildning av hög kvalitet vet vi. Men nu handlar det om hur systemet för kvalitetssäkring fungerar, säger hon.

”Den första av UKÄs bedömningspunkter är ”styrning och organisation”. Eftersom LU är så decentraliserat finns det inte bara en utan flera rutiner för kvalitetssäkring. Det har studentkårerna förståelse för, men inte för att de fungerar mer eller mindre väl på olika ställen.

– Det är ju bra att fakulteterna kan anpassa systemen utifrån sina egna förutsättningar – men oavsett system måste ju nivån vara densamma, säger Ella Sjöbeck.

Åsa Ekberg håller med, och menar att det breda och decentraliserade universitetet i det här fallet kan vara en utmaning.

– Vi har det mesta på plats på den centrala ledningsnivån och inom fakultetsstyrelserna – men det är viktigt att det fungerar ända ut i kapillärena, säger hon.

Det gör det dock inte, enligt studenterna, som hade sin egen workshop i våras och nu skriver på en inlägga som ska läggas till de övriga självvärderingarna från fakulteterna.

ETT EXEMPEL på kvalitetssäkring är studentinflytande, som har hög status vid LU och finns med i många styrdokument.

– Det är dock skillnad på studentinflytande och studentnärvaro, säger Ella Sjöbeck, som menar att det långt ifrån alltid lyssnas på studenten.

Det kan också vara så, berättar hon, att man glömt att kalla studentrepresentanten till ett sammanträde och ändå håller mötet.

– Det hade man knappast gjort om man glömt att kalla ordföranden, konstaterar hon.

När det gäller studenternas rättighetslista menar Ella Sjöbeck att en del upplever den som en rekommendation – men den ska följas enligt rektorsbeslut.

– Och doktoranderna har inte ens en rättighetslista, vilket är en stor brist.

Även hanteringen av kursutvärderingarna får kritik av studenterna.

– Resultaten av dem görs inte tillgängliga för studenterna.

Ella Sjöbeck instämmer dock med Åsa Ekberg i att det mesta fungerar som det ska på ledningsnivå och högre upp i hierarkierna.

– Det är i de beredande och mindre formella organen som det fungerar sämre, säger Ella Sjöbeck.

EN ANNAN av UKÄs bedömningspunkter är ”förutsättningar” och där menar studenterna att Lunds universitet inte håller måttet.

– Lärarkompetensen brister när det gäller högskolepedagogiken. Visst är det viktigt med forskningsanknuten utbildning, men om inte lärarna kan föra ut den till studenterna så är det ju ingen vits.

Nationellt förespråkas tio veckors obligatoriska högskolepedagogiska studier för lärare – men vid LU gäller fem veckor.

– Vi har full respekt för att det är jobbigt och svårt. Men det behövs satsningar på bättre och rätt pedagogik. Och inte minst nu i pandemitider då vi sett hur dåligt det fungerar med digital examination. Man måste växla upp i digitalisering, säger Ella Sjöbeck.

NU ARBETAR Åsa Ekberg och hennes projektkollegor med att få ihop självvärderingarna för att lämna dem vidare till bedömargruppen. Den leds av en tidigare universitetskansler i Helsingfors. Till våren kommer gruppen på två platsbesök, ett i mars och ett i maj. Under nästa höst, 2021, ska rapporten vara klar.

TEXT & FOTO: MARIA LINDH

FOTNOT: Läs mer om UKÄs granskning av kvalitetssäkring och bedömarområden på uka.se under publikationer.

på djupet.

Den tvivlande modepionjären

Arbetshästen Philip Warkander blev Sveriges första doktor i modevetenskap. Att forska i ett nytt ämne beskriver han som att ständigt tvivla – något han också gör på den akademiska världens fokus på hårt arbete. För som kringflyttande forskare märkte han en dag att den klassiska mansfällan slagit igen – vänner och intressen utanför jobbet fanns inte längre kvar.

När LUM träffar modevetaren Philip Warkander står han i bjärt kontrast till den nedtonade foajén på Campus Helsingborg. Han är klädd i en intensivt blå rock, vit sidenskjorta och blå postiljonsbyxor, eller som han avslöjar senare, nästan helt klädd i Gucci.

– Jag är egentligen inte modeintresserad som person. Det skulle vara otroligt tråkigt att hålla på med mode även när jag är ledig. I och med att jag tänker på mode på arbetstid föredrar jag att ägna mig åt helt andra saker när jag kan, svarar Philip Warkander lite oväntat på frågan om hans eget förhållande till kläder.

– Folk tror ofta att jag har en plan med hur jag klär mig i och med att jag är disputerad i ämnet.

– Men, fortsätter han, som lärare i modevetenskap läser många in budskap i ens klädsel. Det finns dock flera sätt att förhålla sig till mode och därför även olika sätt att klä sig som modevetare. Han tar sin kollega Pernilla Rasmussen, som gick förbi tidigare, som exempel.

– Hon och jag klär oss inte alls på samma sätt. Hennes forskning är historiskt inriktad, hon har en djup kunskap om mode som hantverk och material, vilket märks i hur hon klär sig. På så vis finns det nog ändå viss korrelation mellan utsida och insida, även om man nog inte ska dra för stora växlar på det.

SJÄLV FORSKAR PHILIP WARKANDER om samtidsmodet. Det senaste året har han tillsammans med Marie Ledendal från Institutionen för strategisk kommunikation arbetat med en essäbok om hur Sara Danius använde modet som en form av strategisk kommunikation.

Men hans dröm var till att börja med att arbeta med litteratur. Till sin stora förvåning upptäckte han halvvägs igenom litteraturvetarutbildningen att han var uttråkad.

– Jag kom fram till att det som funkade med litteraturen handlade om estetik som kommunikation. Det jag saknade var en koppling till det vardagliga, det levda, till vardagslivet. Mode rymmer båda delarna.

Men modevetenskap fanns inte som

”Tvivlet är både det svåraste och roligaste med ämnet. Det finns ingen akademisk tradition att luta sig mot.”

ämne då. Men han läste etnologi, sociologi och genusvetenskap och försökte hela tiden rikta det mot mode. Strax därefter hörde han talas om att det förbereddes för ett nytt ämne på Stockholms universitet som kallades modevetenskap.

– Det var första gången jag hörde kombinationen mode och vetenskap. Då var det något som klickade – javisst ja, detta är det jag ska göra! berättar Philip Warkander.

Han bidade sin tid och blev en i den första kullen doktorander. Nydisputerad flyttade han sedan till Paris, där han ansvarade för och utvecklade masterutbildningen på den italienska modeskolan Istituto Marangoni.

– Jag var nyfiken på staden eftersom mode som fenomen förhåller sig väldigt mycket till Paris, till de franska modehusens födelse och moderniteten på 1800-talet.

ATT MODEVETENSKAP STARTADE SÅ SENT som 2006 och är tvärvetenskapligt gör att han ibland stöter på en uppfattning om ämnet som icke-relevant och ytligt. Även Philip Warkander tvivlar ibland på ämnet, även om

han menar att ytan har både djup och betydelse.

– Tvivlet är både det svåraste och roligaste ▶

PHILIP WARKANDER

FÖDD OCH UPPVUXEN: 1978 i Helsingborg.

ÄR: Sveriges första doktor i modevetenskap, disputerad 2013.

AVHANDLING: ”This is all plastic, this is all fake, this is me” a study of the interrelations between style, sexuality and gender in contemporary Stockholm.

FAMILJ: Sambo och aprikosfärgade toypudeln Julio, efter Julio Iglesias.

UTANFÖR AKADEMIS: Skriver krönikor i Expressen, medverkar regelbundet i radioprogrammet Stil i P1.

NYFUNNET CORONAFRITIDS-INTRESSE: Odla i växthus.

CORONAKLÄDSEL VID HEMARBETE: Pyjamas.

Philip Warkander blev Sveriges första doktor i modevetenskap.

”När det gäller corona ser vi att modekonsumtionen har sjunkit radikalt, för mode är ett socialt fenomen.”

► med ämnet. Det finns ingen akademisk tradition att luta sig mot, säger han. Jag tror att det är viktigt som forskare att leva med tvivel, om man är tvärsäker slutar man att ifrågasätta.

Han berättar om flera saker med ämnet som han brottas med. Till exempel om det egentligen finns en kärna i ämnet, eftersom det är så tvärvetenskapligt. Ytterligare en knepig sak är att modebranschen är väldigt glad för att ämnet modevetenskap finns. Det blir ett sätt för dem att berättiga sin egen existens då de ofta fått klä skott för ohälsosamma skönhetsideal och negativ klimatpåverkan.

– Men när jag ser hur studenterna utvecklar en kunskap som de sedan omsätter i praktiken på arbetsplatser förstår jag att det finns något kritiskt tänkande kring mode som är värt att forska om.

JUST NU planerar Philip Warkander en fortsättning på boken *När jag somnar tänker jag på de obesvarade mailen* som handlar om myten om det kreativa arbetet. Varför är det

just arbetet som ska vara givande? Den nya boken kommer att handla om hur man organiserar sin tid. Tid är också centralt inom modevetenskapen, i och med att mode i hög utsträckning präglas av sin relation till tid.

– Som många andra humanister har jag gjort forskningsfrågor av tankar som börjar som personliga reflektioner.

PHILIP WARKANDER växte upp i en familj med hårt arbetande föräldrar där det var självklart att vara duktig och plikttrogen.

Men för några år sedan, när han var mitt uppe i ett nytt forskningsprojekt, fick han frågan vad hans vänner utanför akademien tyckte om projektet. Han insåg då att han inte hade några vänner utanför akademien kvar, trots att han som ung haft ett rikt socialt liv.

– Arbetet är centralt inom akademien. Jag förstod att jag var den där arbetshästen. Jag har haft väldigt lätt för att jobba, men det har inte varit ett medvetet val. Det fick mig att fundera över vilket liv jag valt.

Alltmer arbete betydde allt mindre fritid.

Efter trettio väljer många att skaffa barn.

– Jag tror att det är en del av att bli äldre. De som får barn utvecklar ett annat sätt att leva, vänder sig ofta inåt, mot familjen. Om man inte genomgår samma utveckling uppstår en brist, en tomhet i tillvaron, som man fyller med arbete, säger han.

Han försöker nu bli bättre på att vara ledig för att livet ska vara i balans och tog sig ur den klassiska mansfällan genom att aktivera sitt gamla gäng från gymnasietiden.

MED TANKE PÅ att världen är mitt uppe i ett unikt historiskt skede, känns frågan om hur corona påverkat modet intressant. Om modet speglar samtiden, vad är det då som har hänt med vår klädstil den senaste tiden?

– Det är förenklat att säga att mode speglar sin samtid. Är det så att vi klär oss på ett särskilt sätt under brexit och Trump, nej, uppenbarligen inte. När det gäller corona ser vi däremot att modekonsumtionen har sjunkit radikalt, för mode är ett socialt fenomen.

Mode kräver sin publik och när man själv isolerar sig och jobbar mellan Zoom och in-korgen förlorar modet sin funktion. Men ett plagg har ökat sin försäljning – mjukisbyxan. Nu säljer även exklusiva märken mjukisbyxor, ibland maskerade till kostymplagg.

– Corona har också bidragit till att göra mode omodernt. Detta diskuterades flitigt även före pandemin, inte minst i relation till klimatkrisen, men är idag en realitet, eftersom det inte finns någon anledning att klä upp sig, säger Philip Warkander.

IDAG ÄR DET FEM ÅR SEDAN han återvände till sin hemstad efter åren i Frankrike och Stockholm. Han började jobba som lektor i modevetenskap på Campus Helsingborg, som han hyllar för närheten över fakultetsgränserna. Det betyder också mycket att Helsingborgs stad stöttar och samarbetar med universitetet.

– Min moster, som bor i Laröd utanför Helsingborg, sa när jag började jobba på Campus Helsingborg, ”Oh, vad härligt! Nu är cirkeln sluten.” Jag kände någon sorts ångest när hon sa det. Men nu har jag gjort Helsingborg till min egen stad igen.

**TEXT: GISELA LINDBERG
FOTO: KENNET RUONA**

listan.

Under Framtidsveckan sammanstrålade epidemiologen Jonas Björck, nationalekonomen Fredrik NG Andersson och ledarskribenten Heidi Avellan i ett panelsamtal som konsekvenserna av pandemin ett halvt år efter vi lärde oss vad covid-19 är. Maria Stanfors modererade.

Fem konsekvenser av covid-19

1 Bättre sjukvård för de som blir allvarligt sjuka. Vården har successivt lärt sig mer om viruset och blivit bättre på att behandla covid-19-patienter. Bättre respiratorbehandlingar är en faktor bakom att dödligheten sjunker bland de som intensivvårdats.

2 Bättre kunskap om smittspridning. Den smitta som uppstår nu när många människor umgås inomhus vid fester, på arbetsplatser eller i sport-sammanhang måste inte innebära ökad samhällssmitta – om vi lyckas smittspåra och isolera i tid.

3 Snabb återhämtning av ekonomin. Under våren var Sverige inne i den djupaste ekonomiska krisen i modern tid. Men under sommaren levde folk mer som vanligt och ekonomin hämtade sig snabbare än väntat. Nu visar börsen all-time-high. Men de gigantiska stimulanspaketen är inte gratis på längre sikt – den uppblåsta ballongen kan spricka.

4 Två års förlorad tillväxt. Trots att Riksbanken har tryckt upp 300 nya miljarder som håller igång hushållens och företagens konsumtion menar Fredrik NG Andersson att ekonomin bara kommer att ha hämtat sig till hälften i slutet av 2020 och kommer påverkas hela 2021. Hälften av Sveriges ekonomi bygger på export och den påverkas mycket negativt av restriktioner världen över.

5 Ökad nyhetsläsning i coronans spår, samtidigt som annonsmarknaden kraschade i våras. Det blev ett uppsving i läsning för Sydsvenskan och de andra traditionella medierna, även bland yngre. Pandemin är unik som nyhet på så sätt att den berör alla mer eller mindre direkt. Det gör att bredden på intressanta nyhetsvinklar är enorm.

JENNY LOFTRUP

LU-forskarna Maria Stanfors, Jonas Björck och Fredrik NG Andersson (främst) på coronasäkert avstånd från varandra. FOTO: KENNET RUONA

Quinoa växer vilt i Sydamerika och finns i många olika färger och storlekar. Vanligast är vit, röd och svart.
FOTO: PENCHAN/MOSTPHOTOS

Quinoa

– från mat till hudvård

Steget från majonnäs till hudkräm är mindre än vad man kan tro och det fick livsmedelsforskaren Malin Sjöo att inleda en innovationsresa. Nu har hennes lilla Lundabolag med rötter på LTH blivit uppköpt av ett amerikanskt jätteföretag, som tror på idén om quinoa som ingrediens i hudkrämer.

En slumpartad upptäckt av livsmedelsforskare på LTH ledde till insikten att quinoa har unika egenskaper när det gäller att binda olja och vatten.

Det hela började i ett av labben på Kemicentrum hösten 2007. Malin Sjö, livsmedelsforskare och expert på kolhydraten stärkelse, höll på att undersöka om stärkelse från quinoafröet skulle kunna användas som en functional food-ingredients i livsmedel. Tidigare studier tydde på att växtstärkelse kunde kapsla in nyttiga ämnen som frisattes först i tarmen.

När hon och hennes kollegor började köra tester blev de överraskade. Direkt under mikroskopet kunde de se hur stärkelsen som små prickar perfekt balanserade de lite större oljedropparna i vattnet. Tack vare sin unika storlek visade sig quinoastärkelse vara en ovanligt bra emulgator, det vill säga partikel som binder ihop olja och vatten.

– Stärkelser brukar inte ha den här egenskapen, de är för klumpiga, förklarar Malin Sjö.

PATENT SKICKADES IN och beviljades. När Malin Sjö och hennes kollegor gick igenom möjliga användningsområden fick de upp ögonen för kosmetikbranschen – fett blandat med vatten är just vad en hudkräm består av. Eftersom en ansiktskräm eller kropps lotion ofta står ganska länge i badrumsskåpet är det viktigt att krämen håller och inte skiktar sig.

Vanliga emulgeringsmedel är ofta upp till 100 gånger mindre och fungerar på ett helt annat sätt, vilket kan ge problem i form av irriterad hud eller att fettdropparna efter ett tag separerar. Eller så har de inte producerats på ett hållbart sätt.

– Våra partiklar kommer från växtriket, kräver varken fossil energi eller skadliga kemikalier och är biologiskt nedbrytbara efter användning.

HUDVÅRDSINDUSTRIN är också uppbyggd kring specialiserade produkter vilket talade för att det vore lättare att slå sig in med en nischprodukt.

Sagt och gjort, gruppen bytte spår – från mat till kosmetik. Eller som forskarna sa vid

”Våra partiklar är inte bara en bra emulgator, de har en egenskap som gör det enklare för oljan att tränga in i huden.”

Livsmedelsforskaren Malin Sjö arbetar numera i bolaget Speximo.

prisutdelningen 2012 när deras då nybildade företag Speximo vann innovationstävlingen Venture Cup, ”Steget mellan majonnäs och hudkräm är mindre än man tror”.

Medan kollegorna stannade kvar i akademien blev Malin Sjö alltmer uppslukad av det nya bolaget. 2012 blev hon vd och idag har hon två medarbetare som sitter på Medicin Village. Lite kontakt med LTH har hon kvar, bland annat handleder hon några exjobbare.

FÖRRA ÅRET blev Speximo uppköpt av ett stort amerikanskt företag som tillverkar ingredienser för kosmetikindustrin.

– Det var ingen stor amerikansk dammsugare som sög upp oss för att sedan lägga ner alltihop, det kan ju hända ibland. Tvärtom, för oss har det varit väldigt lyckat. Vi har fått tillgång till spetskompetens i allt från labbtstning till regelverk och försäljning, säger Malin Sjö.

Den kanske viktigaste orsaken till att den amerikanska jätten fastnade för det lilla life tech-bolaget från Lund var en egenskap hos partiklarna som Malin Sjö blivit varse och vars funktion bevisades först år 2015.

– Våra partiklar är inte bara en bra emulgator, de har en egenskap som gör det enklare för oljan att tränga in i huden. Vi vet ännu inte riktigt exakt hur, men många tyck-

er att krämer med quinoapartiklarna i ger en väldigt skön känsla på huden.

Men innovationsresor är sällan spikraka, utan bjuder på både dalar och irrgångar. Malin Sjö nämner ett exempel:

– När vi startade trodde vi att vi skulle vara klara för marknaden inom något år. Vi tog till exempel för givet att det någonstans i världen fanns ett företag som tillverkar quinoastärkelse. Men nej, det fanns det inte. Så vi har fått lägga mycket tid på att skala upp och få igång en produktion parallellt.

Även om kommersialisering av forskning ofta tar längre tid än beräknat understryker hon att den draghjälp hon fått av universitetets innovationsinfrastruktur varit avgörande och nämner LU Innovation, LU Holding, Ideon innovation och Smile-incubatorn.

ÄN SÅ LÄNGE har Speximo inte börjat sälja sin ingrediens i stor skala. Men förhoppningsvis kan det börja trilla in inkomster snart. Flera stora kosmetikföretag har visat intresse – men vilka går än så länge inte att säga.

Också på frågan om hon vilken hudkräm hon själv föredrar går jag bet.

– Jag har lärt mig att diplomatiskt ducka för den frågan, säger hon med ett skratt.

TEXT: KRISTINA LINDGÄRDE

FOTO: KENNET RUONA

”Hot om suicid. Ung kvinna med självska debeteende som tagit överdos av tabletter”.

Så låter ett av larmen under Rasmus Elténs tio timmar långa pass på Helsingborgs ambulansstation. Det är hans första praktikvecka på specialistutbildningen till ambulanssjuksköterska och det kommer bli en lång dag.

Rasmus Eltén på sin första trafikolycka på E6:an norr om Helsingborg.

Larmet går

Erblind Mustafa, som liksom Rasmus Eltén gör sin praktik inom den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) till ambulanssjuksköterska, har haft en relativt lugn natt när han går av sitt pass vid åtta på morgonen. Ett par trafikolyckor, två patienter med bröstsmärtor varav en med hjärtstopp och en psykotisk man är några av nattens utryckningar. Mellan klockan 24 och 04 har han fått vila – något som hör till ovanligheterna. Direkt efter examen som sjuksköterska fick han jobb på akuten i Helsingborg, men visste redan då att han ville läsa vidare till ambulanssjuksköterska:

– Blåljusprofilen har alltid lockat mig. Jag gillar det akuta omhändertagandet och att komma till jobbet och inte veta vilka typer av patienter som jag kommer att möta.

Nu ska han hem och duscha, äta frukost och få några timmars sömn. Nästa pass är först om två dagar så han har gott om tid att återhämta sig efter nattens fjorton timmar.

SAMTIDIGT SOM ERBLIND MUSTAFA hänger i sina arbetskläder går Rasmus Eltén på sitt dagpass på VFU:n. Han blev färdig sjuksköterska för tre år sedan och har sedan dess, även han, jobbat på Helsingborgs akutmottagning. Utmaningen i att möta människor i deras hemmiljö och att arbeta självständigt med de begränsade resurser som ambulansen erbjuder lockar honom:

– På akuten blir man "serverad" i högre grad och det är ofta en akutläkare som ansvarar, men i ambulansen är det mer som en "tag själv-buffé" och det är vi sjuksköterskor som måste bestämma vad vi ska göra.

Han hade gärna sett ännu mer praktik och hands-on-arbete under specialistutbildningen. Det behövs mycket träning i olika undersökningstekniker, medicinska riktlinjer och praktiska behandlingar.

PERSONLIGHET SPELAR STOR ROLL i yrket. Hög stresströskel, ett inre lugn och social kompetens är egenskaper som är avgörande inom ambulanssjukvården. Det är viktigt att kunna ställa om snabbt – ena stunden kan det vara lugnt, men så händer plötsligt något och då måste man agera. Inte minst måste man kunna hantera oroliga anhöriga.

Bråttom till akuten.

Sjukvårdsledaren styr arbetet på olycksplatsen.

Dagens första larm går och Rasmus Eltén hoppar in i den nästan fyra ton tunga ambulansen tillsammans med sin handledare Christina Månsson och hennes kollega Andreas Persson. En 85-årig kvinna har andningssvårigheter och dottern har ringt SOS-alarm. Det är ett prio 1-larm, vilket betyder blåljus och siren. Väl på plats öppnas dörren av den gråtande dottern. Hennes mamma – Dagmar – tycker att hon har svårt att få luft och är mycket uppskärnad. Efter några ini-

tiala undersökningar vill Rasmus Eltén även ta ett EKG.

– Jag är egentligen lite pryd, men det ska väl gå bra, säger Dagmar när Rasmus Eltén ber att få fästa elektroderna på hennes bröstorg.

Han och Christina Månsson pratar lugnande med henne och intygar gång på gång att allt ser bra ut, att hon är väl syresatt, att hjärtat slår fint och att hon inte ska oroa sig. Ett telefonsamtal från en läkare som också ►

Lenas hjärta slår med 130 slag i minuten och hon måste följa med in till sjukhuset för att gå igenom en elkonvertering.

Rasmus Eltén rullar in hjärtsjuka Axel på akuten.

”Även om vi i princip har utryckningar hela dagen, så har vi bara en patient åt gången och därför blir det automatisk lugnare än på akuten.”

- ▶ studerat Dagmars EKG-kurva, bekräftar att hon inte behöver följa med in till sjukhuset.
 - Då kan jag behålla min tvättid på fredag då? säger Dagmar lättat.

UNDER DAGEN följer utryckningarna på varandra: Axel, som nyligen har opererat hjärtat, men som visar sig ha ett avvikande EKG vid en kontroll på vårdcentralen. Bengt som tidigare blivit opererad för tarmvred och som nu har fått väldigt ont i magen och kräks. Lena med hjärtflimmer på 130 slag i minuten. Martin som på grund av ett blodtrycksfall efter en operation har ramlat ihop i centrum. Stämningen mellan ambulans-teamet och patienterna är respektfull, lugn och inte så sällan avväpnande humoristisk. Kollegorna turas om att ha huvudansvaret för patienterna, prata med de anhöriga och göra överlämningen på akuten.

Ambulansteamet har just fått i sig halva

lunchen när det är dags igen – nu en trafikolycka på E6:an norr om Helsingborg med fyra bilar. Långa bilköer har bildats när ambulansen susar förbi för att ta sig till olycksplatsen. Brandkår och polis är redan på plats, precis som ytterligare ett par ambulanser. Det visar sig dock inte vara så allvarligt som man befarat. Inga större skador och teamet kan återvända till stationen utan någon medicinsk insats.

– Det här var min första olycka och det hade varit intressant att få tillfälle att lära sig mer om losstagning och samverkan mellan polis, räddningstjänst och ambulans. Men det är ju självklart skönt att ingen blev värre skadad, säger Rasmus Eltén, som ändå ser något besviken ut.

PÅ STATIONEN blir det lite tid över mellan larmen och han passar på att repetera in-tuberung på en av träningsdockorna, för att

sedan tillsammans med sin handledare gå igenom hur det digitala journalsystemet fungerar. Kollegorna samlas i köket och några av dagens utryckningar diskuteras. Det märks att man känner varandra väl och har roligt tillsammans.

DAGENS SISTA LARM gäller en ung kvinna med självskadebeteende som tagit för många tabletter. Teamet hittar henne på hallgolvet, där hon även hunnit med att skära upp ena armen med rakblad. Det luktar starkt av alkohol i lägenheten och golvet är fullt av blod. Medan kvinnan magpumpas på akutmottagningen i akutrum 1, kommer det in en äldre man med sepsis i akutrum 2. Med bara en tunn skärm emellan kämpar båda för sina liv – men på väldigt olika sätt.

Klockan är halv sju när ambulansen rullar ut från sjukhuset och åker vidare mot stationen. Passet slutar egentligen klockan sex, men det är vanligt med övertid. Nu måste ambulansen rengöras för sista gången detta pass, innan teamet äntligen kan ta kväll. Rasmus Eltén tycker att arbetet fungerar bra trots att passen är långa:

– Även om vi i princip har utryckningar hela dagen, så har vi bara en patient åt gången och därför blir det automatisk

lugnare än på akuten. Framkörningstiden gör också att det finns lite utrymme för återhämtning. Man behöver det lugnet för att kunna ställa om när det sedan gäller. Nästa pass är om tre dagar – då hoppas jag att ha turen att få vara med om en förlossning.

ANDREAS RANTALA är examinator i specialistutbildningen och har jobbat sexton år som ambulanssjuksköterska. Han följer studenterna och deras handledare ute i verksamheten och ser till att målen för att den nio veckor långa praktiken uppfylls.

– En del har aldrig satt sin fot i en ambulans, medan andra har en bakgrund som ambulanssjukvårdare och sedan som grundutbildad sjuksköterska.

Ambulanssjuksköterskans specialistkompetens är en nyckelfaktor för säkra medicinska bedömningar, patientens omvårdnad och rätt vårdnivå, inte minst för utveckling-

en med avancerad vård i hemmet och att antalet multisjuka äldre ökar.

– Studenterna kan exponeras för precis vad som helst – högt som lågt – vilket också är tjuvningen med yrket. I ambulansen måste man ha beredskap för i princip allt – från svåra olyckor med avslitna kroppsdelar till psykotiska patienter eller den sista resan. Vad säger man till en kvinna under hennes sista färd från hemmet till hospis? Det är ett otroligt ansvar och medmänsklighet är så enormt viktigt.

DEN PERSONCENTRERADE VÅRDEN och patientmötet är något som man pratar mycket om under utbildningen. En hel del handlar också om problemlösning på plats – hur får man upp och ut någon som ligger i badkaret och har brutit benet? Hur ser det ut i lägenheten inför vårdplaneringen? Vem ger katten mat?

– För den som ringer SOS alarm är situationen akut, även om den inte alltid är det för

Andreas Rantala är examinator på specialistutbildningen, med sexton års erfarenhet som ambulanssjuksköterska.

de som kommer ut på plats. Ambulanssjukvård handlar inte bara om det medicinskt akuta, utan också om att behandla patienten med respekt och medmänsklighet.

TEXT & FOTO: ÅSA HANSDOTTER

FOTNOT: Patienternas namn är fingerade.

Under överinseende av handledare Christina Månsson, skriver Rasmus Eltén in information om patienten i journalen.

Malmö hade börjat sträcka på sig, Halmstad hade högre utbildningar, Kristianstad likaså. I Helsingborg fanns sedan länge en bred politisk önskan om ett lärosäte, och när Boel Flodgren blev rektor fördjupades samtalen om ett samarbete med Lunds universitet. År 2000 slogs portarna upp till Campus Helsingborg. Det har nu gått tjugo år.

Campus fyller tjugo!

– Det märkliga är att mycket är sig likt. Den nybyggeranda och familjära stämningen som präglade tiden då Campus öppnade finns fortfarande kvar. Vårt arbete då var gränsöverskridande, prestigelöst och tvärvetenskapligt. Eftersom ingen hade byggt upp ett lärosäte tidigare och alla var nya var alla spjäll öppna, säger Carina Argelius, samordnare för pedagogiskt stöd på Campus Helsingborg.

Efter tjugo år här är hon lika bekant med lokalerna som med de 150 personer som arbetar här.

– Att jag stannat så länge beror både på den starka gemenskapen, men också på de korta beslutsvägar och pragmatiska lösningar som präglar Campus Helsingborg, säger Carina Argelius.

Campus Helsingborg invigdes den 21 oktober 2001 av rektor Boel Flodgren. Invigningen i det gamla Tretornhuset firades med pompa och ståt. Men det tog lite tid innan det var allmänt känt att det fanns universitet i Helsingborg. Några av de tillresta till invigningen tog taxi utanför Knutpunkten för att få skjuts till Universitetsplatsen 2.

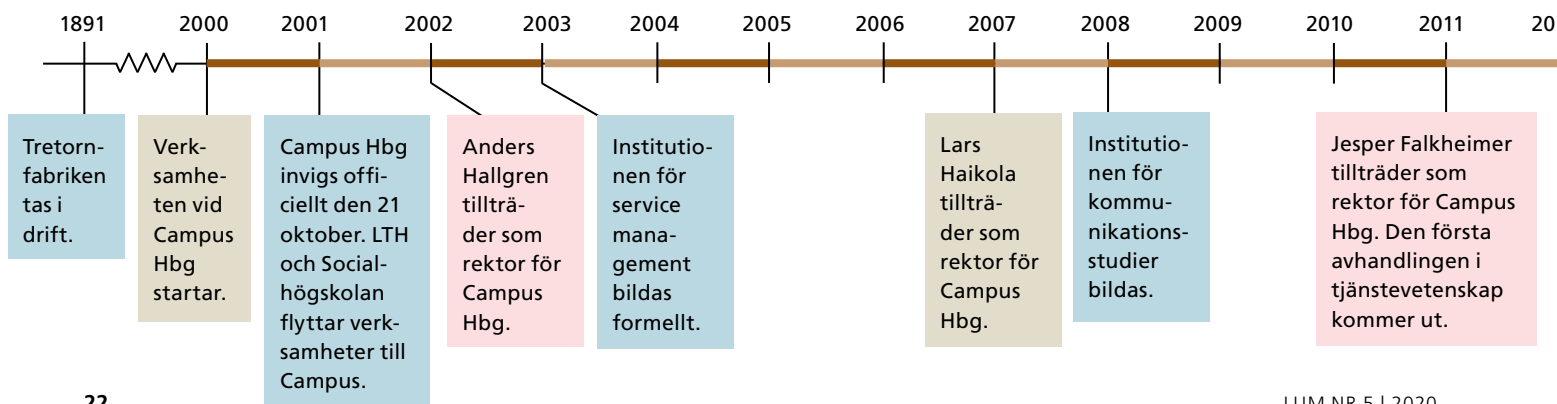

Carina Argelius, Andrea Mesterbasic, Peter Honeth och Annika Olsson.

FOTO: SANNA TRYGG, JOHAN WESSMAN OCH KENNET RUONA

– En chaufför hann köra ut på E6 mot Lund innan han förstod att lärosätet minsann låg i Helsingborg. Det tar tid att etablera något nytt, säger Hans Taranger, som då var tjänsteman i Helsingborgs stad och involverad i etableringen av Campus Helsingborg.

Men vad var det som gjorde att Lunds universitets nya campus hamnade just i Helsingborg? För att förstå den frågan behöver man backa tillbaka till slutet av 1990-talet. Lunds universitet hade då förlorat ett antal utbildningar till dåvarande Malmö högskola, en förlust för universitetet.

Den gamla Tretornfabriken byggdes om när Campus Helsingborg skulle flytta in och fick bland annat en tydlig entré.

– I likhet med många andra medelstora svenska städer ville Helsingborg också gärna ha ett eget lärosäte. LTH gav redan ingenjörsutbildning på Tycho Brahe-skolan, men det var oklart om de skulle få vara kvar eller plockas tillbaka till Lund, säger Peter Honeth som för tjugo år sen var förvaltningschef vid Lunds universitet.

FÖR UNIVERSITETSLEDNINGEN erbjöd ett eventuellt samarbete möjlighet att visa att LU kunde ta ansvar för utbildningar även utanför Lund. När regeringen tilldelade universitetet ett antal nya utbildningsplatser blev satsningen praktiskt möjlig. Alternativet att dra ner på utbildningsplatser i Lund för att starta utbildningar någon annanstans hade varit näst intill omöjligt att genomföra, menar Peter Honeth.

– En av utgångspunkterna var att lärosätet skulle bredda rekryteringen och man tänkte sig att satsningen skulle erbjuda möjligheter för det. De utbildningar inom kommunikation och tjänstvetenskap som planerades framstod som verkligt intressanta. Dessutom visade Helsingborgs stad en stark vilja att stötta projektet, säger Peter Honeth.

Den tänkta lokaliseringen till kvarteret Hermes och Tretorns gamla fabrik gav tillfälle att samla verksamheterna i nya och fräscha lokaler med goda kommunikationer till Lund.

Samtidigt tvekade flera av fakulteterna. Beslutet att starta ett campus i Helsingborg betraktades som kontroversiellt och mötte också starkt motstånd. Ofta var det praktiska invändningar som framfördes.

– Idag ser vi Campus Helsingborg som ett gott exempel på förnyelse och vilka krafter

som kan frigöras vid en ny satsning, säger Peter Honeth.

Campus Helsingborg har tjugo år efter etableringen ungefär 4 000 studenter. Andrea Mesterbasic är en av dem. Hon läser tredje året på socionomprogrammet och har siktet inställt på en chefsroll, något hon hoppas nå om fem år.

– Jag gillar att det är så kompakt här, att det är litet och att vi hela tiden träffar studenter från en massa olika program. Det är nog det där, den familjära känslan, att det är så lätt att lära känna människor, som jag kommer ta med mig härifrån. Och när jag blir chef också, faktiskt. Man vill åt den där positiva, kreativa känslan när man leder sina medarbetare, säger Andrea Mesterbasic.

Tjugoårsjubileet var tänkt att firas med pompa och ståt, men på grund av den pågående pandemin har festligheterna nu ställts in efter att först ha skjutits fram en gång. Ida de Wit Sandström, som projektleder jubileumsåret, höll tummarna in i det sista för att firandet skulle kunna bli av.

– När det nu inte blir någon fest är jag extra glad över att vi bestämde oss för att göra en jubileumsbok. All personal kommer att få en riktigt fin present, en rikt illustrerad bok som är sprängfylld med berättelser om och från campus, säger hon.

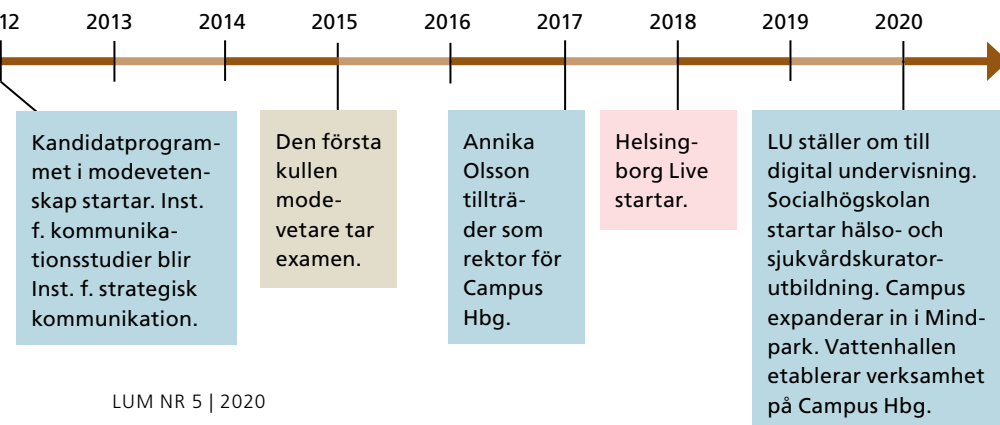
REKTOR FÖR CAMPUS, Annika Olsson, är på väg att lämna Helsingborg för att bli rektor på LTH. Men hon är glad över sina år här.

– Campus Helsingborg är bra på tillämpad forskning och arbetar nära staden. Att det fanns en fortsatt stark vilja från LU centralt att utveckla Campus Helsingborg vägde också tungt när jag sökte uppdraget, säger hon.

Många medarbetare vittnar om en arbetsplats där det är högt i tak med utrymme för mycket kreativitet. Vad tror du att det beror på?

– Prestigelöshet är ett nyckelord här. Det finns inga dumma frågor eller dåliga idéer. Grundfilosofin är att arbeta med de som har idéerna, det spelar ingen roll var i organisationen man är. Det gör nog att är högt i tak, säger Annika Olsson.

SANNA TRYGG

Med hjälp av tandtrådsriggade metspön och den nobelprisade gensaxtekniken Crispr-Cas9 vill Nathalie Feiner avslöja några av evolutionens innersta gåtor. Grunden till allt: en innerlig kärlek till ödlor.

Två av Nathalie Feiners anolisödlor.

FOTO: NATALIE FEINER

Ödlor

– en nyckel till evolutionära gåtor

Nathalie Feiner visar upp en prickig och färgsprakande murödla. FOTO: JOHAN JOELSSON

På en tunn gren i terrariet på Nathalie Feiners skrivbord på Biologiska institutionen ligger en gråmelerad anolisödla och blickar ut över de tomma kaffekopparna, böckerna och högarna med vetenskapliga tidskrifter. Hemma har den Bayernbördiga biologen två geckoödlor. Så ett husdjur på jobbet kanske inte är så konstigt. Åtminstone inte för en forskare som vikt sin karriär åt de fyrbenta kräldjuren.

– Många får aldrig chansen att komma nära ödlor. Gör man väl det är det omöjligt att inte älska dem. För en evolutionsbiolog är de dessutom perfekta eftersom de inte är så utforskade, säger hon.

Ödlorna har följt med Nathalie Feiner ända sedan hon påbörjade sin akademiska resa på universitetet i sydtyska Konstanz. Efter att ha doktorerat flyttade hon 2013 till Oxford för att fortsätta sitt evolutionsbiologiska arbete. Där träffade hon sin sambo Tobias Uller, idag professor i evolutionsbiologi vid LU, och påbörjade ett forskningsprojekt om murödlor.

På Nathalie Feiners kontor på Biologiska institutionen har ödlorna en given plats. FOTO: JOHAN JOELSSON

– Man kan säga att ödlorna förde oss samman. Första gången vi träffades lämnade jag över en av mina kameleonters som han hade lovat att passa, säger Nathalie Feiner och ler.

SEDAN 2015 är hon stationerad i Lund där hon mestadels forskar på anolisödlor och murödlor. Den sistnämnda ödlefamiljen och dess evolutionära hemligheter ska Nathalie Feiner gå till botten med. Nyligen tilldelades hon nämligen ett femårigt bidrag på femton miljoner kronor från Europeiska forskningsrådet samt ett prestigefyllt etableringsbidrag från Vetenskapsrådet för att fördjupa sig i murödlornas gäckande genetik. Under fem år ska hon bygga upp en forskargrupp som undersöker den parallella evolutionen hos sex olika murödlearter i Medelhavsområdet.

Anledningen till att just murödlorna är intressanta är att de kan variera oerhört mycket i utseende inom samma art. Med-

an vissa är bruna och oansenliga kan andra vara färgsprakande och prickiga. Detta särdrag – som visar att evolutionen upprepar sig gång på gång genom årsmiljonerna – ska Nathalie Feiner nu fördjupa sig i. Genom att studera en specifik celltyp, neural crest, som bildas i det tidiga embryot ska Nathalie Feiner bland annat använda sig av gensaxtekniken Crispr-Cas9 för att lösa gåtan kring den parallella evolutionen hos de olika arterna.

– På lång sikt hoppas jag att min forskning kan avslöja hur utvecklingsbiologin sätter spelreglerna som avgör vad evolutionen kan åstadkomma, säger hon.

Nathalie Feiner och hennes forskargrupp kommer att resa till sex platser i Medelhavsområdet och samla murödlor som ska studeras. Totalt ska 600 exemplar fångas in varpå en halv centimeter av den yttersta svansspetsen avlägsnas och förs med tillbaka till Sverige. Denna del – som växer ut igen på ödlan – är tillräcklig för att sekvensera hela genomet hos varje

ödlan. Dessutom ska Nathalie Feiner och hennes forskargrupp fånga in ett 60-tal ödlor som ska tas med till Biologiska institutionen i Lund där avelsgrupper ska etableras och studeras under lång tid.

MEN HUR GÅR FÅNGSTARBETET TILL rent praktiskt? Fällor? Burar? Metrevar med feta daggmaskar? Min sistnämnda gissning visar sig ligga ganska nära verkligheten. Forskarna använder långa metspön, men istället för fiskelina knyter de fast tandtråd som de gör ett litet lassö av längst ut. Sedan är det bara träning som gäller för att få "napp". De extremt snabba djuren tycker om steniga och varma miljöer, vilket ofta gör kyrkogårdar till bra fångstplatser.

– Jag minns en gång när jag smög omkring på en kyrkogård i en toscansk bergsby med mitt metspö och försökte vara lite diskret för att inte provocera personer som var där och sörjde sina anhöriga. Men ödlefångst brukar annars vara ett bra socialt kitt, speciellt bland äldre italienska män som ofta har en massa tips på fångsttekniker de själva använde som barn, säger Nathalie Feiner.

JOHAN JOELSSON

FOTO: EROL AHMED, EVAN SMOGOR OCH HANS RENIERS/JUNSP.LASH

Det anses inte vara meriterande att göra replikeringsstudier, men forskarna och samhället behöver veta vilka studier som håller, menar Burak Tunca.

Gör om, gör rätt!

Vetenskap ska gå att reproducera, men i verkligheten är det ett steg som ofta förbigås. Forskaren Burak Tunca på Ekonomihögskolan ser flera möjliga åtgärder för att göra forskningen bättre – och öppnare.

– Forskare bör alltid förregistrera sina studier och vara öppna med sin data. På så vis kan vi undvika bias och att hypoteser förändras under arbetets gång. Det är vanligt sunt förnuft, säger han.

Låter ett forskningsresultat lite för bra för att vara sant? Då är det mycket möjligt att det är så. De senaste åren har en växande rörelse inom forskarvärlden präglats av "the replication crisis" och krav på "open science". Det handlar om att forskning, ofta samhällsvetenskaplig, men också andra ämnen, som inte gått att styrka genom försök att åter skapa resultaten – replikering. Men också om att forskningsrönen läses in bakom betallväggar hos vetenskapliga tidskrifter.

Dessa frågor tas upp i journalisten Hanne Kjöllers omdiskuterade nya bok *Kris i forskningsfrågan – eller vad fan får vi för pengarna?*, men de lyfts också av forskare runt

om i världen och vid LU av bland andra Burak Tunca, universitetslektor i företagsekonomi på Ekonomihögskolan.

Han är kritisk till det nuvarande upplägget för vad som brukar klassas som trovärdig forskning: publiceringar i rätt tidskrifter och peer-review.

– Många, kanske särskilt journalister, tar peer-review som en garant för att det är god forskning. Men peer-reviewers framför främst teoretiska resonemang och begär sällan att få titta på datan bakom studien. Det förvånade mig redan som doktorand: vem kontrollerar att jag inte räknar fel? Svaret blev: ingen, säger han och tillägger:

– En högt rankad och prestigefull tidskrift vill främst publicera nya och spännande rön. En replikeringsstudie är sällan intressant för dem. Vi forskare vet att en del studier inte replikerar, men allmänheten hör sällan talas om det eftersom en "misslyckad" studie inte har samma nyhetsvärde.

I TVÅ KOMMANDE vetenskapliga artiklar testar Burak Tunca med medförfattare två kända konsumtionsstudier. Den ena visade att kvinnor med kläder och väskor från lyxmärken signalerar att deras partner är hängiven just dem – och därmed skyddar kvinnan sitt förhållande från konkurrerande kvinnor. Den andra visade att folk anser att konsumtion av "super-sized" portioner, av exempelvis hamburgare och kaffe, signalerar hög status. Gemensamt för de båda studierna är att de fått mycket uppmärksamhet i media.

– Särskilt studien om portionsstorlekar har haft stort inflytande och nått många människor, säger Burak Tunca.

Han och hans kollegor ansträngde sig för att vara neutrala inför sina försök att replikera de båda studierna. De förhandsregistrerade teorier och metoder för att inte påverkas av förväntningar på vad de skulle hitta.

– Vi lyckades inte replikera dem och få fram samma starka samband, varken med lyxstudien eller portionsstudien, säger Burak Tunca.

Han är noga med att påpeka att han inte menar att de tidigare nämnda studierna är felaktiga, men att replikeringsresultat skapar frågetecken. Varför gick det inte att

Burak Tunca har försökt att replikera två kända konsumtionsstudier utan att lyckas.

FOTO: JOHAN PERSSON

replikera? Har till exempel något i vår kultur förändrats sedan originalstudierna gjordes?

– Vi pekar inte ut någon enskild forskare, utan vi säger bara att det behövs forskas mer. Det är allt, säger han.

Han menar att det hos många finns en felaktig föreställning om att replikeringsstudier skulle vara lättare än annan forskning.

– Du räknar på komplexa dataurval, använder olika sorters statistiska metoder och måste verkligen vara neutral och metodologiskt noggrann. Folk behöver kunna lita på det du gör.

BURAK TUNCA FORSKAR i vanliga fall om marknadsföring, ofta med digitalt fokus, och om konsumtion. Han ställer retoriskt frågan: "Vilket universitet i Sverige är mest transparent med sin forskningsdata och sina resultat?" I mitt huvud är det blankt.

– Öppenhet i forskningen kan ge universitet en ny edge. Det är en marknadsföringsnisch som är ledig och som skulle kunna ge Lunds universitet, eller något annat universitet, en konkurrensmässig fördel.

Sedan några år tillbaka är Burak Tuncas alla tidskriftsartiklar tillgängliga genom open access. Och han förregistrerar alltid sina studier.

– Vetenskaplig forskning är det bästa vi har för att driva vårt samhälle framåt. Men vi behöver bli bättre för att vara säkra på att det är tillförlitlig forskning.

LOUISE LARSSON

Fem sätt att förbättra forskningen enligt Burak Tunca

1. Gör fler replikeringsstudier

– Idag är det inte meriterande att göra replikeringsstudier eftersom att de inte visar upp något "nytt". Men forskarna och samhället behöver veta vilka studier som håller.

2. Förregistrera

– Forskare kan registrera hypotes och metoder redan innan man samlar in data. Det finns tidskrifter som tar emot "registered reports", ger peer-review halvvägs och löften om publicering. Då får vi även forskning som säger "vi misslyckades med att hitta ett samband mellan A och B". Det är också ett resultat.

3. Visa datan

– Jag tackar nej till att vara peer-reviewer om jag inte får ett gott skäl till varför jag inte får granska datan också. När vi hör av oss och vill göra replikeringar får vi inte alltid svar när vi ber om data, eller så har hela dataset gått förlorade.

4. Förbättra peer-review-systemet

– Peer-review i dag handlar mest om teoretiska diskussioner och är ett sätt för den forskare som granskar att själv göra sig ett namn, inte om att granska faktiska data eller analys. Alldeles för mycket av resultaten tas för givna.

5. Låt kandidat- och masterstudenter göra jobbet

– De kan lära sig mycket värdefullt om vetenskap genom att försöka upprepa tidigare resultat. Men i dag ska även dessa studenter bidra med "ny" kunskap och replikerande studier premieras sällan.

På resor världen har etnologen Susanne Lundin intervjuat kirurger, organsäljare och svårt sjuka människor på den svarta medicinska marknaden. FOTO: TOVE SMEDS

Förtvivlan styr medicinska resor

ETNOLOGI. Varför tar svårt sjuka människor beslutet att köpa ny njure och genomgå transplantationen i ett land där de inte känner till sjukvården? Eller försätter sig själva i konkurs för att genomgå stamcellsbehandlingar som ännu inte har vetenskapligt stöd?

Etnologen Susanne Lundin har rest världen över för att förstå hur denna kriminella handel med folks desperation uppstår.

I boken *Organ till salu* gjorde etnologen Susanne Lundin djupintervjuer med patienter som gjort illegala organtransplantationer utomlands, till exempel njurtransplantationer. Hon lämnade sedan skrivbordet för att i fält möta de som ingår i handeln. Enligt snöbollsmetoden träffade hon först kirurgerna i ett land, för att sedan leta sig vidare

till organförmedlaren och vidare långt ner i hierarkin till rekryteraren och sist till säljaren. Svenskar som sökt sig till andra länder för att få en njure var en av utgångspunkterna i boken och Susanne Lundin gjorde djupdykningar i handeln i Moldavien, Turkiet, Israel, Sydafrika, Filippinerna och Kina.

– Det förvånande var att alla utom någon enstaka läkare har velat berätta. Läkarna tycker att de gör rätt, berättar etnologen Susanne Lundin. De som förmedlar organen och rekryterar säljare vet vad de håller på med, men har inga skrupler.

DE MEDICINSKA RESORNA befinner sig ofta på en svart marknad i de gråzoner som uppstår i mellanrummen där olika länders lagstiftningar och uppfattningar om vad som är rätt blandas. Hur ska vi förstå gråzonerna som kan leda till kriminalitet och blodspil-lan?

– En gråzon är när man befinner sig i en skärningspunkt mellan vad som är lagligt och olagligt, mellan det extremt formaliserade och det extremt icke formaliserade, förklarar hon.

Medicinsk turism, eller medicinska resor som Susanne Lundin föredrar att kalla det, handlar om allt från lättare behandlingar som estetisk kirurgi till organtransplantationer och stamcellsbehandlingar.

– Ordet turism osynliggör att vid de tuffare behandlingarna handlar det om svårt sjuka människor som är så desperata att de är beredda att överskrida lagliga och moraliska gränser.

Hon lägger till att ordet turism också osynliggör att det kan handla om en svart marknad med en mängd kriminella aktörer. Det finns inga svenska läkare som rekommenderar patienter att åka utomlands för att göra en olaglig organtransplantation eller få en icke vetenskapligt belagd stamcellsbehandling. Världshälsoorganisationen WHO går ut med olika uttalanden för att förhindra resorna, men de ökar ändå.

– Stamcellsforskningen är het och det har den varit sedan millennieskiftet. Det finns fortfarande stora förhoppningar och kanske även en övertro på vad stamcellstransplantation ska kunna bota – alltifrån diabetes till cancer.

FÖR PATIENTER med mycket allvarliga sjukdomar, som Huntingtons och Parkinsons sjukdom, framstår stamcellsbehandling som ett sista halmstrå, trots att forskningen har långt kvar ännu. En av de få sjukdomar som idag behandlas regelmässigt med stamcellsbehandlingar är leukemi.

De höga förväntningarna på vad stamcellstransplantation ska kunna bota har öppnat upp för "undergörare" som påstår sig kunna bota till exempel multipel skleros, MS.

– Det har alltid funnits människor som exploaterat folks rädsla och sorg, som kvacksalvare och charlataner, säger Susanne Lundin. De dödssjuka patienterna tycker också att det är värt ett försök att testa alternativa behandlingar.

GISELA LINDBERG

Hon jagar med sex labradorer

I ett hus vid vägs ände på Romeleåsen bor Annika Hecktor med man, sex labradorer och tusentals bin. Hösten betyder jakt och bråda dagar. LUM får en stund med henne i Ekologihuset där hon jobbar som ekonomiadministratör.

– Här trivs jag – bland jordnära människor. Och djur finns här också i huset, säger hon.

Natur och uteliv är hennes element, men hon är ganska ny både på Romeleåsen och Biologiska institutionen.

– Huset köpte vi för fyra år sedan och här har jag arbetat i två år, berättar hon.

Då kom hon från en skola i Genarp där hon jobbat länge, men tyckte att den tuffa skolbudgeten gick ut över barnen, vilket minskade trivseln. Så när hon fick se annonsen från Biologen tvekade hon inte att söka.

– Det kändes bra och informellt från början med enhetschefen, som hade shorts på anställningsintervjun.

Annika Hecktor deltar också gärna i de sociala arrangemangen som institutionen ordnar för sina medarbetare. Det kan vara föreläsningar och utflykter.

– Vi hade en väldigt fin fågelskådning vid Krankesjön klockan fem en morgon.

På institutionen är hon den som ansvarar för Ladok, vilket innebär mycket kontakt med doktoranderna. Hon gillar den internationella stämningen som de för med sig. Hon håller även i det praktiska kring disputationerna.

– Ibland är jag med och lyssnar, men brukar smyga ut efter själva föreläsningen, säger hon.

UNIVERSITETSLIVET beskriver Annika Hecktor annars som en helt ny värld. Hundar har hon däremot sysslat med i hela sitt liv. Från welsh corgi-hundarna Emmy och Monty hemma i Bjärred, där hon växte upp, till flera golden retrievers och nu labradorer avlade på jakt och ar-

bete. Hon var tidigt aktiv i Lunds Hundungdom och har tävlat en hel del. Hon gillar spänningsmomentet i tävlingar, så det fortsätter hon med.

– Det är också en stor gemenskap med andra hundtränare.

ANNIKA HECKTOR TRÄFFADE sin man Håkan under en hundträning. Båda har jägarexamen och jaktlicenser. De jagar lite själva, men just nu jobbar de mest som hundförare under jakter för företag och jaktintresserade som ett gods arrangerar. Hundarna är tränade i att hämta det skjutna, främst fasan och and. Annika Hecktor betonar vikten av duktiga, tränade hundar.

– Jaktetik är viktigt! Och allt som skjuts används till mat – inget går till spillo, försäkras hon och berättar att familjen äter fasan som kyckling.

När det inte är jaktsäsong tränas hundarna i apport och lydnad. Att ta hand om och träna sex labradorer verkar i sig vara ett stort jobb.

– Fyra hundar vore nog optimalt, medger Annika Hecktor, men man behöver satsa på återväxt underifrån.

Äldst är Keela med sina tolv och ett halvt år och yngst är lilla Bettan på ett och ett halvt. De är alla trivsamma och sällskapliga och det blir långa promenader på Romeleåsen varje dag.

Bina har lågsäsong just nu och de har fått sockerlösning för att klara vintern då de sitter i ett klot och håller värmen. Honungen tas om hand i juni och augusti.

Annika Hecktor tränar sina hundar att bland annat hämta skjutna änder. FOTO: SUSANNE NILSSON

– I år har vi sålt lite honung vid ett bord utanför tomten precis där Skåneleden passerar och det är jättekul att så många köper en burk när de går förbi, säger Annika Hecktor.

MARIA LINDH

ANNIKA HECKTOR

ÄR: Ekonomiadministratör vid Biologiska institutionen och hundförare

BOR: I ett hus högt uppe på Romeleåsen

FAMILJ: Maken Håkan, mamma, svärföräldrar och sex labradorer

INTRESSEN: Natur, hundar, jakt, bin

Tillgänglig webb är bättre för alla

TILLGÄNGLIGHET. Ett gyllene tillfälle att se över sin webbnärvaro!

Så tycker Kajsa Roubert att man ska se på arbetet som följer med lagen om webbtillgänglighet som började gälla i slutet av september.

– Den kan kännas som en pålaga, men ger faktiskt stora allmänna fördelar som till exempel bättre sökfunktion på sidorna, säger hon.

Kajsa Roubert leder det universitetsgemensamma projektet om webbtillgänglighet tillsammans med ytterligare tre personer. Hittills har projektet bland annat tagit fram en lathund med praktiska tips som exempelvis hur man skapar tydliga och användarvänliga länkar.

Just användarvänligheten är central i lagen om webbtillgänglighet. Webben ska kunna användas av alla. Kajsa Roubert berättar att cirka tjugo procent av alla användare har någon form av funktionsnedsättning som nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga.

– Men de flesta användare har nytta av att webbinnehållet görs mer tillgängligt. Till exempel textade filmer som många tittar på utan ljud, kanske för att man sitter på bussen.

LU HAR RUNT TUSEN WEBBPLATSER och alla behöver gås igenom av sina respektive verksamheter. Det handlar dels om att förse sidorna med de så kallade alternativa bildtexterna, där man med ord beskriver vad bilden föreställer, dels om att använda rätt rubriknivåer. Det finns också färgkombinationer i grafiska illustrationer som är mer eller mindre lyckade ur ett tillgänglighetsperspektiv.

– Mycket händer när man lyfter på tillgänglighetsstenen, säger Kajsa Roubert som menar att man kan hitta många möjligheter till förbättringar.

Ett tips är att fundera över om alla de sidor, platser och dokument verkligen är nödvändiga. Det gjorde man på LTH, vil-

Den universitetsgemensamma projektgruppen från vänster: Helena Sandberg, Peter Svensson, Lisa Hagsten och Kajsa Roubert. FOTO: EVA WESTERBERG

ket resulterade i drygt femtio nedstängda webbplatser.

Roger Senden på LTH:s kansli samordnar tillgänglighetsarbetet och tipsar om att titta på besöksstatistiken.

– Man bör fråga sig om sidan har tillräckligt många besökare för att det ska vara värt arbetet att uppdatera den, säger han, och berättar om gamla konferenser och annat inaktuellt som legat kvar och skräpat i onödan, sidor som nu är stängda.

När det gäller de webbplatser man vill ha kvar är det bra att testa dem som om man hade en funktionsnedsättning.

– Blunda och lyssna på den talande webben till exempel och känn hur det fungerar, säger Roger Senden.

DET ÄR MÅNGA OLIKA YRKESROLLER inom universitet som berörs av tillgänglighetskraven. Lärare som producerar utbildningsmaterial, utvecklare som kodar webbplatser, ansvariga för system som nås via webben, chefer, kommunikatörer och administratörer som producerar sidor och dokument för webben.

Hjälp, stöd och utbildning i arbetet med

webbtillgängligheten kan man få genom att vända sig till projektgruppen. Man har nyligen tagit fram mallar som är tillgänglighetsanpassade och använder man sig av dem så blir det rätt från början.

Hur man textar sina filmer och annan rörlig bild hjälper även Canvas-projektet till med. Och lathundar finns att ladda ner.

Läs mer om projektet och hitta länkar på webbtillganglighet.blogg.lu.se

MARIA LINDH

DEN NYA LAGEN OM WEBBTILLGÄNGLIGHET

Den nya lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (EU:s webbdirektiv) började gälla den 23 september 2020. Lagen innebär att innehållet på universitetets alla webbplatser ska vara tillgängligt enligt en särskild internationell webbstandard. Det handlar både om att teknik, text och layout ska vara tillgänglig. Tillsynsmyndighet för den nya lagen är Myndigheten för digital förvaltning, DIGG.

Lunds universitet har högsta kvalitet som mål och då är det bra om alla vet vad som menas. Det skriver Göran Bexell, professor i etik, som menar att kvalitet är svårfångad och just därför måste vi anstränga oss mer och formulera hur vi bör uppfatta forskningskvalitet.

Vi behöver en genuin förståelse för vad forskningskvalitet är

Bach och Beethoven är mästare i musiken. Båda håller, om man förmätet nog får säga så, högsta kvalitet, men de är olika. Båda behärskar och förnyar kompositionsteknik och uttrycksfullhet. Kvalitet har på en gemensam grund olika innebörder och så är det också inom forskningen. Forskning inom teknik, medicin och humaniora har olikheter, men kan ändå ha högsta kvalitet. Att fråga vem som är bäst är nästan lite löjligt: Bach eller Beethoven, Einstein eller Darwin?

Men även om kvalitet kan vara olika vet vi väl ändå vad kvalitet innebär? Ja, men kanske kan vi inte definiera det fullt ut. Vad är godhet? Om man definierar godhet tycks en del av innebörden gå förlo-rad; godhet är godhet. Vi kan säga vad den inte är, men inte fullt ut vad den är. Ungefär så tror jag det är med kvalitet i forskningen. Kvalitet är kvalitet. En tränad bedömare märker när det är kvalitet.

TYVÄRR MÅSTE JAG KONSTATERA att de flesta utredningar om forskningskvalitet efter ett par rader inte handlar om forskningskvalitet, utan om forskningens förutsättningar, t.ex. finansiering, organisation och mätbarhet. Det är lätt att förstå, eftersom kvaliteten är så svårfångad. Just därför behöver vi anstränga oss mer och formulera hur vi bör uppfatta forskningskvalitet. Lunds universitet har högsta kvalitet som mål och då är det bra om alla vet vad som menas.

Vi har vanliga kriterier för kvalitet. Om metod gäller t.ex. noggrannhet, stringens, språklig och begreppslig klarhet, reproducerbarhet; detta är självklart. Att det inte alltid för-

verkligas är något annat. Val av forskningsuppgift är en indikator. Nya och oväntade forskningsproblem är positivt, men vad mer: samhällets behov? nyttan? Forskningens resultat är i centrum för kvalitetsbedömningen: genombrott, nya upptäckter, nya samband teori-empiri, användbarhet. Bra resultat är beroende av bra metod och relevanta problem.

HANNE KJÖLLER, välkänd från Dagens Nyheter, har skrivit en läsvärd bok: *Kris i forskningsfrågan eller: Vad fan får vi för*

pengarna? Det är nyttigt att lyssna på kritik från en journalist som älskar vetenskap, låt vara att hon bygger det mesta på en debatt som redan förs inom universitetsvärlden. Kjöllar menar att det snarast är en plikt att utvärdera vad som kommer ut av de

”Tyvärr måste jag konstatera att de flesta utredningar om forskningskvalitet efter ett par rader inte handlar om forskningskvalitet, utan om forskningens förutsättningar.”

mängder pengar samhället via skatten satsar på forskning, men att med sifferinstrument bedöma en enskild forskares jobb förefaller ”värdelöst. Rent av kontraproduktivt”. Granskning, ifrågasättande, tvivel, inte ett ”datoriserat beräkande”, tillhör vetenskapens essens; så långt Kjöllar.

Idag behöver fokuseringen på det mätbara som ett mått på kvalitet stå tillbaka för en genuin förståelse av forskningskvalitet. Vårt universitet har nu chansen att mot bakgrund av RQ20 fortsätta samtala om forskningskvalitet, hur vi kan bryta fokuseringen på kvantitet, hur vi kan ge plats för olikheter och vilka konkreta åtgärder som ännu mer kan höja vår forskningskvalitet.

GÖRAN BEXELL, PROFESSOR I ETIK
TIDIGARE REKTOR FÖR LU, NU SÄRSKILDA FUNKTIONER

Erik Zillén, docent i litteraturvetenskap

Vad är så spännande med fabler?

– Fablerna ger oss en intressant bild av en kulturhistorisk makroepok som var väldigt annorlunda. Mellan 1500 och 1800 var de aisopiska fablerna lika spridda som de bibliska berättelserna. I fablernas värld uppfattas människan som kluven och det förs en ständig kamp mellan det dygdiga och det lastbara.

Vad användes fablerna till?

– De användes för moralisk fostran, särskilt på folkspråken. De traggades också på latin i pojknarnas språkundervisning i hela Europa – det gjorde dem till ett gemensamt tankegods. Och de utnyttjades ofta som retoriska exempel i många andra texter.

Boken beskriver fablernas uppgång och fall, vad hände?

– Under 1500- och 1600-talet trycktes flera samlingar med klassiska fabler i Sverige. På 1700-talet utbröt en

fabelepidemi och många

nyskrivna fabler spreds via pressen. Men runt 1800 dog fabeln som brukslitteratur – modernitetens genomslag gjorde fabelgenren förlegad.

ERIK ZILLÉN

Fabelbruk i svensk tidigmodernitet

(Makadam förlag)

Om kreativ översättningssvenska

ALEXANDER KATOURGI

Svenskan går bananer. Översättningar som syns

(LYS förlag)

Alexander Katourgi bjuder här på många underhållande exempel på crazy översättningssvenska. Boken vänder sig till språk- och översättningsintresserade, antingen man njuter av de allt fler kreativa svengelska uttrycken i språket eller tillhör språkpoliserna och formligen går bananer på engelskans påverkan i allt

från Netflixundertexter till nödrim.

Alexander Katourgi är doktorand i nordiska språk och har länge översatt och språkgranskat tv-spel och reklam från engelska till svenska. Under åren har han som @Eliderad twittrat många exempel på översättningssvenska, som nu samlas i boken.

SATU MANNINEN, ELLEN TURNER

& CECILIA WADSÖ LECAROS

Writing in English at University. A Guide for Second Language Writers

(Lunds universitet)

Detta är textboken till MOOC:en Writing in English at University. Men boken kan också användas som en fristående handbok. Den ger vägledning, användbara termer och tips och tricks för alla som vill bli bättre på akademiskt skrivande på engelska, men har utvecklats speciellt med tanke på studenter som skriver uppsatser på engelska och har ett annat modersmål.

JAN TEORELL, HANNA BÄCK, JOHAN HELLSTRÖM,

JOHANNES LINDVALL

134 dagar.

Om regeringsbildningen efter valet 2018

(Makadam förlag)

Det tog rekordlång tid att bilda regering efter valet 2018, trots att den till slut bestod av samma partier som den föregående regeringen med Stefan Löfven som fortsatt statsminister. Den här boken förklarar vad den utdragna regeringsbildningen berodde på och konstaterar att det låg partipolitiska läsnings bakom. Den misstro som präglade förhandlingarna till det som senare blev Januariavtalet saktade också ned processen. Hur SD skulle hanteras av övriga partier var ett svårt och uppenbart problem. Före valet var partierna också allt för kategoriska i regeringsfrågan, menar forskarna i boken och uppmanar partierna att vara försiktigare med det inför kommande val.

Samhällsvetenskapliga och humanistiska studentkårerna:

Vad får vi egentligen för pengarna?

SCIENCE VILLAGE Science Village är i planeringsfasen och Lunds universitet satsar stora pengar. Ett stort steg för Lunds universitet, en stor förlust för bland annat samhällsvetare och humanister.

Det som kallas Science Village (SV) är i folkmun en stadsdel i nordöstra Lund. I stadsdelen ingår MAX IV och ESS vilket tillsammans utgör ett "kunskapsekocentrum" som vilar på en förhoppning om att locka till sig internationell uppmärksamhet till en tidigare kyrklig åkermark. Den nybyggda stadsdelen är tänkt att modernisera Lund och stimulera till världsledande forskning inom flera fält. En satsning som kommer att placera Lunds universitet i framkant och som finansieras av samtliga fakulteter på universitetet. Men, kommer alla studentgrupper att gynnas av satsningen?

Projektet är tänkt att gynna det breda universitetet, men hittills har inga övertygande argument presenterats. Tomma löften har cirkulerat om att arkeologer ska kunna ta del av forskningsytan. Samhällsvetare välkomnas att studera organisationspolitik. Visioner skickas ut för att övertala ledningar på de här fakulteterna om att stötta satsningen.

Representanter har på möten med rektor sagt att studenter stöttar projektet. Det är en självklarhet att vi studenter stöttar satsningar på förbättring av universitetet. Det är en självklarhet att vi stöttar de studenter, doktorander och forskare som gynnas på lokal, nationell och internationell nivå av SV. Därför är det en självklarhet att vi som representanter för studenter från de mest underprioriterade fakulteterna vid Lunds universitet inte anser att detta är ett projekt som ska finansieras av oss. Inte när de fakulteter med mindre resurser och budget förväntas betala för ett projekt som förespråkar universitetets bredd, men som sedan inte främjar den i praktiken. Talar vi för något annat

hade vi sett oss själva som dåliga förespråkare för det breda universitetet.

Blott tio minuter bort med spårvagnen från SV ligger centralstationen dit många pendlare tar sig för att åka till andra delar av universitetet i Helsingborg och Malmö, där bland annat utbildningar inom samhällsvetenskap och humaniora finns representerade. Utbildningar som gång på gång bortprioriteras i frågor om studiemiljö, kvalitet och lärarledd tid. Lunds universitet kan inte fortsätta försumma sina befintliga campus i Lund, Helsingborg och Malmö samtidigt som de planerar att bygga ett nytt som samtliga fakulteter ska betala notan för. Vad får vi egentligen för pengarna?

Vi har i många år förespråkade kvalitetsökning av våra utbildningar; mer lärarledd

tid, ökad pedagogisk kompetens hos lärare och närmare anknytning till näringslivet. Det är tydligt att detta är en del av ett större resurstilldelningsproblem på både lokal och nationell nivå. Vad som också är tydligt är att viljan till förbättring av universitetet finns inom engagemanget för SV och inom oss, men vi kräver att även vi prioriteras. Först då kan visionen om det breda universitetet bli möjlig.

KAROLINA BOYOLI,
VICE ORDFÖRANDE, SAMHÄLLSVETARKÅREN
VID LUNDS UNIVERSITET
EMMA SVENSSON,
KÅRORDFÖRANDE, HUMANISTISKA OCH
TEOLOGISKA STUDENTKÅREN VID LUNDS
UNIVERSITET

Rektor Torbjörn von Schantz svarar:

Kollektivt ansvarstagande utvecklar hela LU

SCIENCE VILLAGE Något som jag ägnat mycket kraft åt under min tid som rektor är just hur vi ska nå full potential för de världsunika anläggningarna MAX IV och ESS utan att spräcka Lunds universitet. Vi är inget tekniskt universitet, utan ett brett universitet och helheten måste värnas. För att kunna hålla ihop ett brett universitet krävs ett stort kollektivt ansvars- och risktagande.

MAX IV är Sveriges största satsning på forskningsinfrastruktur någonsin och ett flaggskepp inom svensk forskning. Den forskning som bedrivs där, och kommer att bedrivas på ESS, är betydelsefull för att kunna ställa om till en mer hållbar värld.

Anläggningarna kan bidra till stora vetenskapliga genombrott. Några exempel är att man kan hitta bättre klimatsmarta material och effektivare solceller och batterier. Det är denna forskning och dessa resultat som Karolina Boyli, Emma Svensson samt övriga svenska skattebetalare och många andra finansierare som bidrar till anläggningarna får för de investerade pengarna.

Man kan välja att se på de båda anläggningarna som två friliggande ufon ute på slätten. Eller så kan man integrera dem i Lunds universitet hela verksamhet och i övriga samhället. Jag ser det senare som den mest fruktbara utvecklingen för anläggning-

► arna, för Lunds universitet och för samhället i stort.

Området mellan de båda anläggningarna, Science Village, SV, planeras nu. Här finns möjlighet att utveckla en levande stadsdel för forskare, studenter, företag och region. Att Lunds universitet ska etablera viss verksamhet där, i etapper, har Universitetsstyrelsen beslutat om efter ett stort utredningsarbete. Detta kommer att ge hyresökningar för de fakulteter som etablerar verksamhet på SV. För att täcka en del av dessa planerade hyreshöjningar finns ett löfte om 30 miljoner kronor ur gemensamma medel.

Ett visionsdokument räcker så klart inte för att övertyga den som känner sig förfördelad. Men kanske kan fakta nyansera kritiken? Genom just kollektivt ansvarstagande har fakulteterna HT, S och EHL redan fått betalt eller fått löften om totalt 25 miljoner kronor för lokaler på campus i Lund inbegripet LUX och kvarteret Paradis. Därtill kommer ett löfte om 20 miljoner kronor till den konstnärliga fakulteten så att den kan samla alla delar och flytta till nya ändamålsenliga lokaler i Malmö. Dessutom har K fått ett löfte om ett anpassningsbidrag på 50 miljoner kronor. Genom samma kollektiva ansvar har Campus Helsingborg relativt nyligen fått en förstärkning på sammanlagt 12 miljoner kronor, och där bedrivs mest verksamhet av S, HT och LTH. Likaså har gemensamma medel redan bekostat den digitala lärlplattformen Canvas med 20 miljoner kronor och mer tar vi snart beslut om. Detta kollektiva ansvar har alltså på inget vis urholkat Karolina Boylis eller Emma Svenssons fakulteter eller deras möjligheter att bedriva kvalitativ undervisning. Jag skulle vilja påstå tvärtom.

Frågan om kvalitet i undervisningen, inklusive lärlärd tid, är således främst en fråga som ni ska driva inom era egna fakulteter. Vilka strategier finns för kvalitetsarbetet framöver? Jag nämnde Canvas ovan, för digitalisering kan vara ett av många verktyg för att utveckla pedagogik och undervisning eller för att få den lärlärd tiden att räcka för fler.

TORBJÖRN VON SCHANTZ
REKTOR, LUNDS UNIVERSITET

–Efter nyår ska ett nytt team med kompetens inom diskrimineringslagstiftning och arbetsrätt finnas på plats för att stötta i hanteringen av ärenden, säger Anette Agardh.

Makthierarkier försvårar arbetet mot sextrakasserier

TELLUSPROJEKTET. Det finns inget som tyder på att det är vanligare att bli sexuellt trakasserad vid universitetet än på andra arbetsplatser. Men det finns flera beroendeförhållanden som försvårar, som det mellan doktorand och handledare. Få väljer att anmäla.

– En av orsakerna är rädsla för de personliga konsekvenserna, säger Anette Agardh, som lett ett forskningsbaserat projekt om trakasserier vid LU.

I kölvattnet av #metoo tog rektor initiativet till det tre år långa forskningsbaserade projektet Tellus, som är Sveriges största undersökning om sexuella trakasserier i universitetsvärlden. Resultaten (se faktaruta) visar att sexuella trakasserier varken är mer eller mindre vanliga vid LU än vid andra ar-

betsplatser, utan siffrorna ligger i linje med andra arbetsmiljöstudier. Men vissa strukturer och makthierarkier i akademien försvårar för de utsatta. Den beroendeställning som uppstår mellan medarbetare och chefer, doktorander och inflytelserika professorer är två av dem. I intervjuerna i Tellus berättar utsatta om konsekvenserna.

– Några har valt att byta tjänst, andra har fått byta avhandlingsämne. Framgångsrika professorer med stora anslag har stor makt, och den makten kan vara både formell och informell, säger Anette Agardh, som är professor i global hälsa.

FÅ VÄLJER ATT BERÄTTA om sexuella trakasserier för sin chef, men många berättar för en kollega eller närstående och beskriver den bekräftelse de då fått som viktig för att orka vidare och ta ställning till en anmälan. I en del fall där anställda eller dok-

torander valt att berätta för sin chef beskriver de hur de först blir lyssnade till.

– Men sedan börjar en ansträngande och utdragen process på institutionen, där ord står mot ord och chefer och andra kollegor tar ställning för och emot parterna.

Det kollegiala styret försvårar, men även teknisk och administrativ personal beskriver att de väljer bort att berätta eftersom de är oroliga för de personliga konsekvenserna.

– Konsekvenserna kan leda till att den som blivit utsatt drar sig undan och börjar jobba hemifrån, eller undviker vissa lokaler för att slippa möta den som trakasserar, eller blir sjukskriven eller byter jobb. Medan den som trakasserar kan fortsätta arbeta som vanligt.

Ibland är det allmänt känt att en person trakasserar sexuellt, då de tenderar att upprepa beteendet inför andra eller mot olika personer under längre tid. Om en anställd berättar för sin chef är hen skyldig att utreda och dokumentera, oavsett om medarbetaren vill anmäla eller inte. Ibland brister det i dokumentationen.

– Det finns ett behov av att se över rutinerna för dokumentation och diarieföring av ärenden. Viktig dokumentation riskerar att hamna i en låst byrålåda och finns då inte tillgänglig när nästa prefekt tar vid, säger Anette Agardh.

Att sexuella trakasserier kan leda till psykisk ohälsa är väl belagt i tidigare studier och styrks av enkätundersökningen i Tellus. Djupintervjuerna där informanter berättade om sexuella trakasserier var känslomässigt laddade för många informanter, oavsett hur lång tid tillbaka de låg och i vilken form.

– Resultaten från enkäten visar att tio anställda och 149 studenter blivit utsatta för försök eller genomförande av våldtäkt i samband med sin anställning eller studier. Det är så klart väldigt allvarligt.

Anette Agardh menar att vi nu har en bra beskrivning av kunskapsläget vid LU och att det förpliktar. Underlaget ska ligga till grund för prioritering av åtgärder och framtagande av handlingsplan. Den första åtgärden blir ett nytt team med kompetens inom diskrimineringslagstiftning, arbetsrätt med mera, som ska stötta verksamheten. Stödet

är viktigt, kanske särskilt för prefekter, dekaner och andra med ledningsuppdrag som under sin relativt korta chefsperiod stöter på något enstaka fall och omöjligt kan ha rutin. Tre personer kommer arbeta på halvtid med detta efter jul.

– Det nya teamet ska stötta cheferna och verksamheten i hanteringen av ärenden, men även arbeta förebyggande.

Av anställda på LU valde 66 procent att inte svara på den enkät som Tellus skickade ut och som även tog upp andra former av trakasserier. Men Anette Agardh är nöjd med svarsfrekvensen som stämmer ganska väl med andra liknande enkätundersökningar under senare år.

– Vi har gjort en bortfallsanalys bland anställda. Den visar att det är mycket liten skillnad när det gäller, kön, ålder och anställningsår mellan de som svarat och inte svarat.

Men är det inte rimligt att tänka sig att man är mindre benägen att svara på enkäten om man inte varit utsatt?

– Min erfarenhet från andra studier är att det kan vara både och – en del vill eller orkar inte svara för att det väcker för mycket svårt till liv, och en del svarar inte för att de saknar erfarenhet, är ointresserade eller inte har tid.

TEXT & FOTO: JENNY LOFTRUP

TELLUS

Alla studenter och medarbetare vid LU blev först inbjudna att delta i djupintervjuer utifrån egna erfarenheter av sexuella trakasserier, man kunde även delta i fokusgruppdiskussioner. Därefter genomfördes en enkätstudie som riktade sig till alla anställda, doktorander och studenter.

Svarsfrekvensen på enkäten var 34 procent bland anställda och av dem uppgav var fjärde kvinna att hon har utsatts för sexuella trakasserier någon gång under sin anställning. För män är siffran 7 procent. 17 procent av kvinnorna och drygt 4 procent av männen uppger att de har varit utsatta under de senaste tre åren.

”Hattfakulteterna” får en egen promotionsdag nästa år. FOTO: KENNET RUONA

Promotion i dagarna två

DOKTORSPROMOTIONEN. Eftersom årets doktorspromotion fick skjutas upp på grund av coronarestriktionerna blir det istället en tvådagarspromotion nästa år, med en dag för ”hattfakulteterna” och en för ”kransfakulteterna”.

Torsdagen och fredagen 27 och 28 maj planeras det för sedvanlig promotion med doktorer, hedersdoktorer och jubeldoktorer i Lunds domkyrka. Den inleds på torsdagen med Teologiska fakulteten, Juridiska fakulteten, Medicinska fakulteten, Tekniska fakulteten (Lunds Tekniska Högskola) och Konstnärliga fakulteten – fakulteterna som delar ut hattar.

På fredagen fortsätter promotionen med Humanistiska fakulteten, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Ekonomiska fakulteten (Ekonomihögskolan) och Naturvetenskapliga fakulteten – fakulteterna som delar ut kransar.

Doktorspromotionen avslutas med en gemensam promotionsmiddag för samtliga doktorer på fredagen. Den kommer att utformas utefter rådande restriktioner och följa Folkhälsomyndigheternas rekommendationer.

Filantroper firas i november

FILANTROPI. Filantropins dag firas den 15 november för att tacka donatorer. I länder som USA och Kanada är det en välkänd bemarkelsedag som uppmärksammats i över trettio år. Förra året var första gången som dagen firades vid Lunds universitet.

Nomie Gabevik på Donatorrelationer är projektledare för Filantropins dag vid LU.

Vad händer på Filantropins dag?

– Det blir ett digitalt föreläsningsevenemang måndagen den 16 november på tema kris-hantering i pandemins fotspår och som lyfter forskningens betydelse under en kris. Från början var det tänkt att kombineras med en eftermiddagsbjudning, men det gick inte att genomföra på ett säkert sätt. Det fina med att det är digitalt är att vi kan bjuda in en bredare publik – och förhoppningsvis skapa intresse och öppna dörren för fler som vill göra en insats. Vi kommer också att tacka donatorerna via annonser i media.

Vad betyder donationerna?

– Donationerna betyder mycket – att forskning kan bli av eller bli ännu skarpare. Donationer utgör cirka tjugo procent av den externa forskningsfinansieringen. Även när det gäller specifika satsningar blir donationerna allt viktigare. Det kan handla om våra viktiga publika verksamheter som till exempel Historiska museets ombyggnad eller ett nytt växthus i Botan.

Vilka är det som ger till universitetet?

– Det är stiftelser, organisationer, näringsliv och privatpersoner. De flesta av dem är alumner med en stark emotionell koppling hit. Vår unika bredd gör att alla kan hitta något som de är intresserade av. Några sena-

Nomie Gabevik är projektledare på Donatorrelationer och håller i Filantropins dag.

re exempel är Birgits Rausings donation till medicinsk humaniora, samt ett par i Simrishamn som stöttar havsforskning om Hanöbukten – de vill att även deras barnbarn ska få bada i rent vatten! Och en skolklass från Torslanda som skänkte klassresepengarna till coronaforskning. Många vill göra skillnad och samtidigt vara en del av universitetet!

JENNY LOFTRUP

FILANTROPINS DAG

Filantropins dag startades av filantropen Douglas Freeman i Kalifornien. 1986 utsågs den 15 november till National Philanthropy Day i USA. Dagen är till för att fira välgörenhetsaktiviteter, i form av donationer och olika slags volontärarbete. Association of Fundraising Professionals (AFP) lyfter under dagen fram enastående välgörenhetsaktiviteter och över hela landet ordnas luncher och delas ut utmärkelser. Även i Kanada firas dagen nationellt.

Flerfaldiga donatorn Birgit Rausing ständigt aktuell

FILANTROPI. En av universitetets främsta filantroper är konstvetaren Birgit Rausing som i år utsetts till hedersdoktor vid Medicinska fakulteten.

Med höstens stora donation på 76 miljoner kronor förstärker hon den satsning på integrationen av humaniora som en del av den medicinska utbildningen och forskningen som hon redan tidigare stöttat med ett lektorat och en doktorandanställning. Donationen innebär etableringen av "Birgit Rausing Centrum för medicinsk humaniora".

FÖR SEX ÅR SEDAN fyllde hon 90 år och i present av sina barn önskade och fick hon en donation till Skissernas museum på tio miljoner kronor. Den vackra Birgit Rausing-salen på Skissernas har spegeltak så att konsten kommer till sin rätt från alla vinklar.

"The Birgit Rausing Language Programme" startade 2006 med en donation på 15 miljoner kronor som möjliggjort stipendier och resebidrag för att främja studier i språk, till en början främst kinesiska och nu senast i svenska för nyanlända.

FÖR TRE ÅR SEDAN var hon med på en litterafton i Lund och deltog i ett dialogsamtal om mötet mellan poeten Hjalmar Gullberg och Agda Holst, en av de kvinnliga skånska målare som hon porträtterat i konstnärsmonografier.

Här, i en krönika för LUM, delar hon med sig av sina tankar kring filantropi och universitetet.

MARIA LINDH

Den eviga studentskan

Filantrop är ett vackert ord men för mig känns det på något sätt som en alltför högtidlig etikett. I min relation till Lunds universitet känner jag mig mera som den eviga studentskan.

Jag kom till Lund 1945 och hade glädjen att få några lärare som jag tänker tillbaka på med stor tacksamhet. Dit hör Ragnar Josephson, Nils-Gösta Sandblad och Holger Arbman. På en arkeologisk utgrävning i Skåne träffade jag oväntat min blivande make Gad Rausing. Direkt efter min grundexamen blev jag värvad som konstkritiker och fortsatte som sådan fram till 1960, då yngsta barnet föddes och jag också fick andra uppgifter med nya vittfamnande perspektiv och många lärorika resor. Ändå förblev Lunds universitet tillvarons fasta punkt. Det kändes som en välkomnande famn, där fanns kunskap och stimulans. Så är det än idag.

NÄR BIRGIT OCH GAD RAUSINGS STIFTELSE för humanistisk forskning grundades 1995, tyckte vi att 50 miljoner var en stor summa som kunde hjälpa många humanister landet runt, i all synnerhet som de inte var bortskämda med understöd i samma grad som forskare inom naturvetenskapliga eller medicinska ämnen. Efter min makes bortgång 2000 har jag själv suttit som ordförande i denna stiftelse, där vårt vetenskapliga råd haft årliga möten och bedömt kvalitet i ansökningshandlingarna inför vår utdelning av stipendier. Jag har varje år känt att Lunds universitet inte blivit tillgodosett till den grad som jag skulle önska. Ibland har jag också, rent generellt, kommit att ifrågasätta vissa i mitt tycke långsökta, alltför verklighetsfrämmande projekt. Då har jag önskat kunna knyta humaniora till något mer samhällsnyttigt som kunde bli till glädje för många människor i ett vidsträckt perspektiv.

Birgit Rausing blev 1990 hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten vid LU och i år utsågs hon till hedersdoktor vid Medicinska fakulteten.

FOTO: LINUS MEYER

”Ändå förblev Lunds universitet tillvarons fasta punkt. Det kändes som en välkomnande famn, där fanns kunskap och stimulans. Så är det än idag.”

Detta kan ses som en bakgrund till att jag länge velat göra något av bestående värde för Lunds universitet. Jag har velat peka på humanioras samhällsnytta. Mina vägvisare i det förgångna var vännerna Philip Sandblom och Håkan Westling, båda hängivet humanistiska medicinare och tillika rektorer. I mer än ett decennium har jag också haft förmånen att följa det lärorika programmet på Sandblomdagarna i Fysiografiska Sällskapetets regi. Så kom mitt intresse efterhand att inriktas på ämnesområdet medicinsk humaniora som jag fick möjlighet att utveckla tillsammans med fakulteternas företrädare. Detta ledde till en donation 2016 för utlysning av en doktorandtjänst och en lektorstjänst, gemensam för Humanistiska och Medicinska fakulteten. Det handlar om ett komplement till

den medicinska utbildning och forskning som verkar för en fördjupad kunskap om mötets och bemötandets roll i sjukvården. Det handlar om medicin som en Human Science som knyter an till egen forskning och mitt livslånga intresse för de estetiska vetenskaperna – konst, litteratur och musik.

GENOM EN NYBILDAD STIFTELSE ges det nu förutsättningar att etablera ett centrum för medicinsk humaniora. Min förhoppning är att Lunds universitet blir föregångare då det gäller att visa hur stor betydelse en samverkan mellan de båda fakulteterna kommer att ha för framtidens sjukvård – med människan i centrum.

Oktober 2020

BIRGIT RAUSING

6 NOVEMBER Föreläsning. Odeum bjuder in till samtal om hur tonsättare arbetar med särskilt fokus på Beethovens musik. I panelen är Beethovenbiografen Åke Holmqvist, kreativitetsforskaren Eva Brodin och tonsättaren Hans Gefors. Kl 19.00 Kapellsalen, Palaestra et Odeum. Kom i god tid, begränsat antal platser.

8 NOVEMBER Konsert. Beethovens fältlagssymfoni. Kl 17.00 Universitetshusets aula, Lund.

13 NOVEMBER Lunchkonsert med pianostudenter från Musikhögskolan. Kl 12.15–13.00 Kapellsalen, Palaestra et Odeum, Lund.

17 NOVEMBER Brown Bag Lunch på Skissernas Museum med regissören Naures Sager. Insläpp från 11.30, samtalet startar 12.15. Föranmälan krävs se lu.se/events

19 NOVEMBER Konsert Septetten av Beethoven. Kl 19.00 Kapellsalen, Palaestra et Odeum, Lund.

25 NOVEMBER Seminarium. Etiska

aspekter på forskningsdonationer med Pia Siljeklint och Nomie Gabevik, Donatorrelationer, Göran Bexell, professor i etik samt Cecilia Lundberg, professor, CNS Genterapi och MultiPark. Seminariet leds av vicerektor Bo Ahrén. Kl 12.00–13.00 Palaestra, Universitetsplatsen. Förhandsregistrering senast den 18 november, se lu.se/events

26 NOVEMBER Lunds universitets deltagning av Forskar Grand Prix 2020. Kl 14.30–16.00, Helsingborgs stadsteater och digital livestream, info lu.se/events

26 NOVEMBER Konsert. Beethoven Electrified! Vi spelar tillsammans på mobila apparater som datorer och telefoner i en konsert med Mobile Device Orchestra under ledning av tonsättaren Stefan Klaverdal. Kl 19.00 Kapellsalen, Palaestra et Odeum, Lund.

27–28 NOVEMBER. ForskarFredag på Vattenhallen. Besökarna får ta del av olika forskningsområden från Lunds universitet som demonstreras i experimenthallen av in-

bjudna forskare. Lördagen den 28 november är det öppet för allmänheten kl 12.00–16.00. Vattenhallen Science Center, John Ericssons väg 1, Lund. Se även lu.se/events

1 DECEMBER Brown Bag lunch på Skissernas museum med teaterchef Kajsa Giertz. Insläpp från 11.30, samtalet startar 12.15. Föranmälan krävs, se lu.se/events

disputationer.

För kommande disputationer vid Lunds universitet, se www.lu.se/lup/disputations

Årsstämma

Pensionsföreningen mellan yngre lärare och tjänstemän vid Lunds universitet (understödsförening) håller årsstämma tisdagen den 24 november kl. 17.00. Plats: Docentgatan 11 Lund.

Har du en riktigt bra idé?

400 000 KRONOR TILL FRAMTIDENS INNOVATIONER

Anställda och studenter inom alla discipliner vid Lunds universitet är välkomna att söka, senast 8 december 2020. Läs mer på innovation.lu.se/framtidensinnovationer

LU Innovation
THE LINK BETWEEN
ACADEMIA AND BUSINESS

Sparbanken
Skåne

Ny ledamot i Musikaliska Akademin

Staffan Storm, som är tonsättare och professor i komposition och musikteori, har valts in som ny ledamot i Kungliga Musikaliska Akademin. Han är verksam vid Musikhögskolan samt prodekan vid Konstnärliga fakulteten.

Stora anslag till unga, lovande medicinforskare

Svenska Sällskapet för Medicinsk Forskning delar årligen ut anslag till yngre, lovande medicinska forskare. Vid årets utlysning bedömdes 203 ansökningar varav åtta beviljades. Tre av dessa kom från Lund: **Linda Johnson** och **Isac Canals**, båda vid Kliniska vetenskaper får 6 800 000 kronor och **Catharina Hagerling** på Laboratoriemedicin får 5 724 000 kronor.

Björn Jonson tar emot fakultetens silvermedalj av dekan Erik Renström.

Skapade den moderna respiratorn

Medicinska fakultetens silvermedalj tilldelas personer som på olika sätt visat engagemang för fakulteten och dess forskning och utbildning. I år tilldelas professor emeritus **Björn Jonson** medaljen för sina internationellt banbrytande insatser inom lung- och intensivvård, bland annat av skapandet av den moderna respiratorn.

Sepsisfond internationellt uppmärksammas

Sepsisfondens Insamlingsstiftelse startade 2015 på initiativ av docent **Adam Linder**, infektionsforskare vid Kliniska vetenskaper och kommunikätören **Ulrika Knutsson**. Nu har fonden tilldelats 2020 års Global Sepsis Awards.

– Vi är otroligt glada och stolta över utmärkelsen. Det är ett bevis på att det vi gör är viktigt och att vårt arbete fått uppmärksamhet även utanför Sveriges gränser, säger Adam Linder, som också är ordförande för Sepsisfonden.

Årets Medeonstipendiat

Karl Bacos, biträdande forskare vid Lunds universitets diabetescentrum (LUDC) får årets Medeonstipendium på 50 000 kronor för nyskapande arbete inom epigenetik vid diabetes.

Anslag till stora intelligenta ytor

Ove Edfors, professor i kommunikationsteknologi, är en av sex mottagare som får mellan 28 och 35 miljoner kronor under fem år av Stiftelsen för strategisk forskning. Stiftelsen satsar sammanlagt 200 miljoner kronor på hårdvara för nästa generations trådlösa kommunikation. Ove Edfors projekt heter "Stora intelligenta ytor – arkitektur och hårdvara".

Prins Daniels forskningsanslag till kardiolog

Alexandru Schiopu, docent i kardiologi och specialistläkare vid Skånes universitetssjukhus, får Prins Daniels anslag för yngre lovande forskare. Anslaget, som delas ut av Hjärt-Lungfonden och är på 6 miljoner kronor, gör det möjligt för Alexandru Schiopu och hans kollegor att utveckla en ny behandling som dämpar inflammationen och minskar skadan i hjärtat efter en hjärtinfarkt och som på sikt kan bidra till att färre hjärtinfarktpatienter utvecklar hjärtsvikt.

Steven Schmidt. FOTO: KENNET RUONA

Grattis Steven Schmidt...

...vetenskaplig samordnare för forskningscentrumet CASE som länge studerat villkoren för äldre som nu hamnat i centrum genom coronapandemin. Du har fått LMK-stiftelsens medicinpris på 600 000 kronor.

– Det är fantastiskt roligt. Jag blev väldigt överraskad, forskning om åldrande och hälsa kanske inte framstår som så glamoröst.

Coronapandemin har inneburit att många har fått upp ögonen för äldres livsvillkor?

– Ja, plötsligt har alla som är 70-plus fått höra att de ska stanna hemma och det har väckt reaktioner. I den forskning som vi gör har vi sett att en stor grupp äldre redan är socialt isolerade. Vi försöker ta reda på hur äldre personer kan fortsätta leva ett aktivt och hälsosamt liv.

Ny ledamot i Sveriges unga akademi

Kognitionsvetaren **Mathias Osvath** har tillsammans med sju andra ledamöter från andra lärosäten valts in i Sveriges unga akademi, som är en tvärvetenskaplig akademi där några av de bästa yngre forskarna i Sverige arbetar tillsammans för att på olika sätt främja forskningens villkor och framtid.

Hallå Louise Pierce...

... projektledare för Framtidsveckan, LUs första stora populärvetenskapliga evenemang som genomfördes delvis på plats efter vårens framskjutna och inställda arrangemang.

Hur gick Framtidsveckan?

– Den begränsade publik som vi kunde ta emot på coronasäkert sätt uttryckte att de var tacksamma och kände sig trygga i lokalerna – det fanns en stark längtan efter att kunna gå ut på evenemang. Men vi har ju också gjort livesändningar, filmat samtal, gjort poddar och Virtual Reality-turer. Nästan alla programpunkter har fått ett digitalt alternativ och bara en av närmare 50 programpunkter ställdes in. Men det är faktiskt lite tidigt att utvärdera hur det gick – och arbetet med att sprida de digitala alternativen är inte klart.

Vilken var den största utmaningen?

– Förra året var det premiär för Framtidsveckan och då var det i princip fullsatt

med sammanlagt 3 000 besökare. Den stora utmaningen har varit att skapa förutsättningar för den intresserade allmänheten att kunna ta del av veckan utan att fysiskt behöva finnas på plats.

Vad var det bästa med årets arrangemang?

– Att så många valde att vara med och engagera sig. Det har varit representation från alla fakulteter. Och att vi valde att tänka tvärvetenskapligt från start gjorde att det blev lite mer stuns i panelerna. Vi har också lärt oss mycket om olika hybridformat på evenemang, vad som fungerar och vad som fungerar mindre bra, och hur man interagerar med en online publik samtidigt som man har publik på plats.

Vad innebar hybridformatet?

– Det var dyrt. Det var lätt för mig att säga i starten att "vi filmar det också", men det kostade mycket mer tid och arbete i planeringsfasen för alla inblandade. Det behövs ett annat upplägg om presentationen ska gå igenom skärmen. Och mycket proffsigt arbete skedde bakom kulisserna som LU Konferens stod för. Det var nya tekniska lösningar och kanaler som skulle fram för att få det att fungera. Men ska vi vara ett universitet som spänner bågen och levererar proffsiga digitala event även framöver så kostar det både i pengar och arbete...